

Vrijednosti i povjerenje u policiju kod studenata post-socijalističke jugoistočne Europe

Pavlović, Valentina

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:212850>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-07**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI

Valentina Pavlović

**VRIJEDNOSTI I POVJERENJE U
POLICIJU KOD STUDENATA POST-
SOCIJALISTIČKE JUGOISTOČNE
EUROPE**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2019.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU

Valentina Pavlović

**VRIJEDNOSTI I POVJERENJE U
POLICIJU KOD STUDENATA POST-
SOCIJALISTIČKE JUGOISTOČNE
EUROPE**

DIPLOMSKI RAD

Mentorica: izv.prof.dr.sc. Irena Cajner Mraović

Zagreb, 2019.

ZAHVALE

Zahvaljujem se mentorici izv.prof.dr.sc. Ireni Cajner Mraović na izvrsnom mentoriranju, potpunoj posvećenosti i nesebično uloženom trudu tijekom studija i mentoriranja ovog rada.

Zahvaljujem se svojoj obitelji i zaručniku na ogromnoj podršci tijekom cijelog studija.

Vrijednosti i povjerenje u policiju kod studenata post-socijalističke Jugoistočne Europe

Sažetak

Policija u suvremenom društvu suočenom s mnogobrojnim sigurnosnim izazovima, ima iznimno odgovornu ulogu, koju ne može uspješno realizirati bez suradnje s građanima. Međusobno povjerenje je preduvjet te suradnje, a time i funkcionalnosti društva. S druge strane, vrijednosti od samih začetaka sociologije zauzimaju važno mjesto u promišljanju i istraživanju društva. Njima su se bavili gotovo svi velikani klasične (Durkheim, Weber, Parsons...) ali i hrvatske (Županov) sociologije. Vrijednosti igraju ključnu ulogu u razvoju društva i jedan su od najvažnijih čimbenika u kreiranju stavova. Stoga je cilj ovoga rada istražiti povjerenje u policiju u odnosu s 19 specifičnih vrijednosti (Schwartzov model) među studentima postsocijalističkih zemalja jugoistočne Europe (Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Hrvatska, Mađarska, Makedonija, Slovenija, Srbija). U istraživanju je korištena kvantitativna metoda ankete, a instrument prikupljanja podataka bio je *online* upitnik. Uzorak na kojem je provedeno istraživanje je prigodni uzorak 1419 studenata. U analizi podataka korištena je deskriptivna statistika i multipla regresija. Prema rezultatima, prediktori koji doprinose povjerenju u policiju su konformizam-pravila, nezavisnost u mišljenju, nezavisnost u djelovanju, tradicija, poticaj, hedonizam i poniznost. Rezultati će doprinijeti razumijevanju povjerenja mladih ljudi u policiju u kontekstu društvenih vrijednosti u zemljama u kojima se još uvijek isprepleću elementi nekadašnjeg i sadašnjeg društvenog, političkog i gospodarskog sustava. S obzirom na rezultate i pojedina ograničenja istraživanja, ukazuje se potreba za daljnjim istraživanjima ove teme u jugoistočnoj Europi.

Ključne riječi: vrijednosti, povjerenje u policiju, studeni, jugoistočna Europa

Values and Trust in Police among Students in Post-socialist Countries of Southeast Europe

Abstract

Police in a modern society, faced with numerous security challenges, have an extremely responsible role, which cannot be successfully implemented without cooperation with citizens. Mutual trust is a prerequisite for this cooperation and therefore the functionality of society. On the other hand, values from the very beginnings of sociology have played an important role in thinking and exploring society. They were practiced by almost all the greats of classical (Durkheim, Weber, Parsons ...) but also Croatian (Županov) sociologists. Values play a key role in the development of society and are one of the most important factors in creating attitudes. Therefore, the aim of this paper is to investigate trust in the police in relation to 19 specific values (Schwartz model) among students of post-socialist countries of Southeast Europe (Bosnia and Herzegovina, Montenegro, Croatia, Hungary, Macedonia, Slovenia, Serbia). The survey used a quantitative survey method and the instrument of data collection was an online questionnaire. The sample of 1419 students was used. Descriptive statistics and multiple regression were used in the data analysis. According to the results, the predictors that contribute to trust in the police are conformism-rules, self-direction in thought, self-direction in action, tradition, stimulation, hedonism and humility. The results will contribute to understanding young people's trust in the police in the context of social values in countries where elements of the former and present social, political and economic systems are still intertwined. Given the results and the particular limitations of the research, there is a need for further research into this topic in Southeast Europe.

Key words: values, trust in police, student, southeast Europe

SADRŽAJ:

1. UVOD	2
1.1. Funkcionalizam u sociologiji.....	2
1.1.2. Talcott Parsons	3
1.1.3. Emile Durkheim	4
1.1.4. Robert King Merton	5
1.1.6. Edward Shils – vrijednosti i institucije.....	7
1.1.7. Ostali funkcionalisti.....	7
1.2. Formalizam u sociologiji	8
1.2.1. Ferdinand Tönnies	8
1.3. Max Weber – Protestantska etika i duh kapitalizma	9
1.4. Teorija Josipa Županova o dominantnim vrijednostima.....	10
1.5. Istraživanja vrijednosti	11
1.5.1. Rokeach	11
1.5.2. Shalom Schwartz – vrijednosti i povjerenje u institucije.....	12
1.6. Povjerenje u institucije	16
1.7. Povjerenje u policiju.....	17
2. CILJEVI I HIPOTEZE RADA	17
4. REZULTATI	23
4.1. Deskriptivni rezultati	23
4.1.1. Vrijednosti	23
4.1.2. Povjerenje u policiju	25
4.1.3. Pearsonov koeficijent korelacije	26
4.2. MULTIPLA REGRESIJA	28
4.2.1. Stepwise metoda.....	28
4.2.2. Sažetak regresijskog modela i analiza varijance (ANOVA).....	29
4.2.3. Izuzete varijable	32
4.2.4. Preduvjet normalnosti.....	33
4.2.5. Preduvjet homogenosti	34
4.3. Parametri regresijskog modela.....	35
5. RASPRAVA	37
6. ZAKLJUČAK.....	40
7. POPIS LITERATURE	42

1. UVOD

Vrijednosti u sociologiji, ali i u drugim društvenim i humanističkim znanostima zauzimaju važno mjesto bilo da se radi o teoriji bilo da se radi o istraživačkom pristupu. Vrijednosti označavaju ono što je trajno i važno za jedno društvo. One označavaju društvenu kategoriju koja se nalazi iznad stavova jer one su trajne i relativno stabilne, dok se stavovi mogu mijenjati (Abercrombie, Hill i Turner, 2008: 431).

Povjerenje u policiju važan je preduvjet suradnje građana i policije, primjerice u spremnosti na prijavu kaznenih djela (Pavlović i Vinogradac, 2019). Dosadašnja istraživanja povjerenja u policiju pokazala su kako postoji niz čimbenika koji mogu utjecati na građansko povjerenje. Čimbenici koju su istraživani do sada uglavnom su direktno povezani s policijskim djelovanjem, primjerice tretman policije prema građanima (Hohl, Bradford i Stanko, 2010), javna percepcija legitimiteta policije (Jackson i suradnici, 2011), pouzdanje u policiju (Bradford Stanko i Jackson, 2009) te sigurnost, kooperacija, policijska efikasnost i poštenje (Barton i Beyon, 2015).

Ovaj rad stoga obrađuje teorijski dio vrijednosti kroz relevantne sociološke teorije, kao i teorije socijalne psihologije, a njegova posebnost je u tome što donosi jedinstveno istraživanje vrijednosti među studentima jugoistočne Europe s obzirom na njihovo povjerenje u policiju. Znanstveno-istraživački doprinos ovoga rada je u tome što donosi prikaz međunarodnog istraživanja u jugoistočnoj Europi, provedenog među studentima sedam post-socijalističkih država (Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Hrvatska, Mađarska, Makedonija, Slovenija, Srbija) s posebnim osvrtom na specifične vrijednosti kao prediktora povjerenja u policiju kao mogućih latentnih prediktora ne naočigled povezanih uz policiju.

1.1. Funkcionalizam u sociologiji

Funkcionalizam odnosno strukturalni funkcionalizam razvio se ponajviše pod utjecajem Augusta Comtea, Herberta Spencera i Emilea Durkheima (Ritzer, 1997)

Rječnik sociologije funkcionalizam u sociologiji definira kao ono što: „objašnjava društveno djelovanje preko njegovih posljedica na neko drugo društveno djelovanje, instituciju ili društvo u cjelini“ (Abercrombie, Hill i Turner, 2008: 102), a osnovna ideja funkcionalizma sadrži se u tome da je „cjelina sastavljena od dijelova koji se međusobno nadopunjuju i time bitno

pridonose usklađivanju i održavanju cjeline“ (Kuvačić, 1990: 21). Osnovni pojmovi funkcionalizma su dakako funkcija, zatim struktura, integracija te socijalna evolucija (Kuvačić, 1990: 21-24). Funkcija, iako u matematici i drugim prirodnim znanostima ima strogu definiciju i odnosi se na jednadžbu $f(x) = x$, ona u sociologiji podrazumijeva manje precizan pojam i nadasve višeznačan, pa tako može označavati „uporabu, korisnost, cilj, namjeru, motiv, intenciju, konsekvenciju“ (Kuvačić, 1990: 21). Spomenimo sociologe-funkcionaliste koji su se bavili temom vrijednosti¹.

1.1.2. Talcott Parsons

Talcott Parsons jedan je od najznačajnijih sociologa klasične misli. Rođen je 1902. godine u Coloradu. Iako je isprva namjeravao studirati medicinu ili biologiju, čitajući djela Durkheima, Cooleya i ostalih sociologa, u Parsonsu se probudila želja za daljnjim izučavanjem društva i to kroz ekonomiju. Doktorirao je na idejama Webera i Durkheima nakon čega je radio na Sveučilištu Harvard. Kroz očište strukturalnog funkcionalizma, razvio je svoje najpoznatije teorije. Umire 1979. godine, a njegova teorija socijalnih sistema, unaprijeđena je kroz djela suvremenog sociologa Niklasa Luhmanna (Scott, 2007: 187-193).

Najpoznatija teorija Talcotta Parsonsa je takozvana AGIL shema tj. paradigma četiri funkcija djelovanja (Ritzer, 1997: 91). Prema Parsonsu, upravo ova shema rješenje problema institucionalizacije i integracije djelovanja. AGIL označava sljedeće:

Tablica 1. – AGIL shema (Parsons, 1966: 28-29)

	Sistemi akcije	Unutardruštvena okružja socijetalne zajednice
A – <i>accomodation</i> (prilagodba)	Organski sustav	Ekonomija
G – <i>goal</i> (postizanje cilja)	Personalni sustav	Politika
I – <i>integration</i> (integracija)	Društveni sustav	Socijetalna zajednica
L – <i>latency</i> (održavanje obrasca)	Kulturalni sustav	Održavanje institucionaliziranih obrazaca kulture

¹ Izbor autora nastao je temeljem sociološke hrestomatije Ivana Kuvačića (1990) – *Funkcionalizam u sociologiji*

AGIL shema objašnjava četiri funkcije koje mora izvoditi jedan sistem da bi preživio. Prvotno, A – mora se adaptirati odnosno prilagoditi okolini u kojoj jest, a svoje potrebe iznijeti i okolinu prilagoditi tim potrebama. Zatim, G – važno je postizanje cilja, odnosno definiranje i ostvarivanje zadanih ciljeva. Nakon toga, I – pomoću integracije reguliraju se odnosi i međuodnosi komponenata sistema, kao i odnosi prethodne tri dosadašnje funkcije (prilagodba, postizanje cilja i integracija). U konačnici, važno je L – održavanje obrasca, odnosno opetovano obnavljanje i osiguravanje motivacije pojedinca kao i kulturnih obrazaca u sistem (Ritzer, 1997: 92).

Kada govorimo o vrijednostima, one su jedan od četiri strukturalne kategorije kojima Parsons daje primat u svojoj teoriji. Osim vrijednosti tu su još kolektivi, norme i uloge. Prema Parsonsu vrijednosti su komponente kulture i faktor regulacije između aktera i objekata u društvenim procesima (Matić, 1990). Nadalje, vrijednosti su ono što održava jedan sustav osiguravajući mu komplementarnost očekivanja te oblikujući referentni oblik za evoluciju regulirajući također odnose između aktera (Matić, 1990).

1.1.3. Emile Durkheim

Emile Durkheim francuski je sociolog rođen 1858. godine. Iako je studirao kako bi postao rabin, životni put ga odvodi u drugom smjeru i odlučuje se posvetiti društvenoj znanosti. Doktorirao je na temu podjele društvenog rada. Njegova najpoznatija djela, uz ono iz doktorske disertacije su: *Pravila sociološke metode*, *Elementarni oblici religijskog života* te *Samoubojstvo*. Također, Durkheim je pokrenuo časopis *L'annee sociologique* 1898. godine pomoću kojeg je ostavio dubok utjecaj na razvoj tadašnje (ali i sadašnje) sociološke teorije ali i teorije drugih disciplina – antropologije, povijesti, lingvistike, psihologije. Umire 1916. godine kao ugledan član intelektualne elite (Ritzer, 1997: 84-85).

Durkheim govoreći o vrijednostima, smatra kako se na vrijednosti ne bi trebalo gledati kao na iluzije. Prema njemu, vrijednosti se razlikuju od društva do društva zato što se u pojedinim društvima razlikuju i kontekst, kognitivni resursi, razina informiranosti o pojedinim temama i mnogi drugi. Sasvim je normalno stoga, prema Durkheimu da vrijednosti nisu jednake u svim društvima. Za to navodi nekoliko razloga: 1) pojedina vrijednost može biti funkcionalna u jednom društvu dok u drugom nije, 2) različite vrijednosti mogu biti podjednako legitimne u

očima društvenih aktera i 3) vrijednosti se često izražavaju kroz simbole, metafore, mitove i slično (Boudon, 2001: 5-6).

1.1.4. Robert King Merton

Robert King Merton također je jedan od najznačajnijih predstavnika funkcionalizma. Rođen je 1910. u Philadelphiji te je bio četrdeset i sedmi predsjednik Američkog sociološkog društva. Njegova najpoznatija sociološka teorija je teorija srednjega dosega prema kojoj u sociologiji treba izbjeći velike teorije, krajnosti i ateorijski empirizam. Pisao je eseje koji su u konačnici sabrani u djelu *Social Theory and Social Structure* 1957. godine. Umire 2003. godine (Sztompka, 1986: 9-30).

U sklopu objašnjenja pojma anomije, Merton govori o društvenim normama i moralnim imperativima koji se vežu uz vrijednosti. Merton o vrijednostima govori kao o važnostima pojedinih ciljeva i pravila. Akteri određuju važnost pojedinog cilja te s obzirom na procijenjenu važnost biraju sredstva kojima bi postigli taj cilj bila ta sredstva zakonita ili ne (Merton, 1968: 186-187).

Nadalje, prema Mertonu, idealni tipovi društvenog poretka ovise o odnosima između ciljeva i vrijednosti određene kulture. Mertonova tipologija vidljiva je u Tablici 2.. Prema navedenoj tipologiji Merton prikazuje četiri osnovna tipa ponašanja, prvenstveno devijantnih osim u prvom slučaju kada je riječ o konformizmu (Sekulić, 1984). Sam Merton opisuje odnos varijabli kao odnos između ciljeva i vrijednosti određene kulture te logički mogućih oblika prilagodbe pojedinca unutar grupe. Tako, u prvom slučaju Merton (1986: 195) prvi tip prilagodbe, konformizma - za potrebe ovoga rada najznačajnijeg, objašnjava kao:

U mjeri u kojoj je društvo stabilno, prilagodba tipa I - konformizam kulturnim ciljevima i institucionaliziranim sredstvima - najčešća je i široko rasprostranjena. Da ovo nije bilo tako, ne bi se mogla održati stabilnost i kontinuitet društva. Mreža očekivanja koja čine svaki društveni poredak održava se modalnim ponašanjem članova koji predstavljaju usklađenost s ustaljenim, mada možda sekularno promjenjivim kulturološkim obrascima. Zapravo, upravo zato što je ponašanje obično orijentirano na osnovne društvene vrijednosti, možemo govoriti da se ovdje radi o ljudskom agregatu koji uključuje u, odnosno tvori društvo. Ako nema depozita vrijednosti kojeg dijele pojedinci u interakciji,

postoje socijalni odnosi, ako se tako neredovite interakcije mogu nazvati, ali nema društva (Merton, 1986: 195/prijevod autorice).

Tablica 2. – *Mertonova tipologija devijantnog ponašanja* (Sekulić, 1984: 254)

Tip prilagodavanja	Ciljevi	Sredstva
Konformizam	+	+
Inovacija	+	-
Ritualizam	-	+
Povlačenje	-	+
Pobuna	±	±

Legenda: + = prihvaćanje; - = eliminacija (Merton, 1964, prema Kuvačić, 1990: 331)

Ostali tipovi prilagodbe odnose se na ona ponašanja gdje nisu usklađeni zadani ciljevi i sredstva a koja onda iz tog razloga „zahtijevaju“ devijantnost (Sekulić, 1984).

1.1.5. George C. Homans

Sljedeći funkcionalist koji se bavio temom vrijednosti je George C. Homans. Rođen 1910. godine u Bostonu, Homans pohađa Sveučilište Harvard kao i njegov djed i otac. Neka od njegovih najpoznatijih djela su *The Nature of Social Science*, *The Human Group*, *Social Behavior* i *Its elementary forms* (Heath, 2007: 140-144).

U knjizi *The Human Group*, Homans (1950: 454-466) govori o društvenim grupama i civilizaciji. Tako, su isprva bile male grupe u obliku sela, plemena ili manjih gradova s izrazito jakom socijalnom kohezijom između članova. Male grupe su se širile viškom resursa. Nakon niza pokušaja od strane različitih grupa, masovnom suradnjom u širenju i gradnji te daljnjim zajedništvom, rođena je civilizacija na više mjesta u isto ili različito vrijeme. Iako na različitim mjestima, novonastale civilizacije imale su neke zajedničke karakteristike, primjerice inventivnost, jedinstven sistem komunikacije, svojevrsni oblik uprave i institucija, te u konačnici, svaka je civilizacija razvila svoj sustav vrijednosti i vjerovanja obaveznih za sve građane, primjerice, kršćanstvo na Zapadu (Homans, 1950: 454-466).

1.1.6. Edward Shils – vrijednosti i institucije

Edward Shils (1961) o vrijednostima u kontekstu društvenog centra i periferije. Prema njegovoj teoriji, društveni centar je „carstvo vrijednosti“. Društveni sistem se nadalje sastoji od mnogih drugih podsistema, između ostalog i institucija koje utječu na razvoj kulturnih vrijednosti. Svako društvo prema Shilsu (1961) ima svoj centralni vrijednosni sistem za koji se brinu elite pomoću svojih odluka koje donose. „Centralni vrijednosni sistem je centralna zona društva. Ona je centralna zbog njene neposredne veze s onim što je za društvo sveto; ona je centralna jer je podupire vladajuća društvena elita. Te dvije centralne vitalnosti su međusobno povezane. Jedna određuje i podupire drugu“ (Shils, 1961, prema Kuvačić, 1990).

1.1.7. Ostali funkcionalisti

Spomenimo još neke teoretičare koji su se dotakli teme vrijednosti. Antropolog Bronislaw Malinowski domorodačke ideje vrijednosti u ekonomskom tipu motiva definira kao: „njihovo zadovoljstvo u cjelokupnom efektu njihovog rada u kojem su umjetnički, sportski, socijalni, pa čak i religijski motivi pomiješani s motivima čiste korisnosti“ (Coser i Rosenberg, 1957: 643 prema Kuvačić, 1990: 155).

Sociolozi Kingsley Davis i Wilbert Moore također veliki značaj pridodaju vrijednostima, uz ciljeve, kao načinu na koji ljudsko društvo ostvaruje jedinstvo zbog kojeg je između ostalog tom društvu potrebna i religija (Davis i Moore, 1961). Nadalje prema navedenim autorima, vrijednosti i ciljevi svojstveni su članovima društva i subjektivni su, utječu na ponašanje te njihovom integracijom društvo može djelovati kao sistem što vrijednosti čini sastavnim dijelom kulture (Davis i Moore, 1961). Davis i Moore (1961) vrijednosti posebno vežu uz religiju govoreći kako pomoću vrijednosti djeluje religija u smislu da se na taj način stvara noćna kontrola nad ljudskim ponašanjem te se učvršćuju institucionalne strukture.

S druge strane, David Lockwood (1956) govori o vrijednostima u kontekstu moći i društvenog sukoba gdje dominantne vrijednosti igraju važnu ulogu u tome da je važna njihova stabilnost zbog podjele interesa i diskrepancije interesa i dostupnih sredstava za izvršavanja tih interesa.

Posljednji funkcionalist kojeg će se spomenuti je Lewis A. Coser. Coser (1956) o vrijednosnom sustavu govori također u kontekstu društvenog sukoba konstatirajući da su vrijednosti, ciljevi i

interesi koji nisu u suprotnosti s osnovnim načelima pozitivno funkcionalni za održanje društvene strukture (Cosser, 1956).

1.2. Formalizam u sociologiji

Formalna sociologija odnosno formalizam, kako mu samo ime govori, odnosi se na formu – najčešće formu društvenih odnosa (Abercrombie, Hill i Turner, 2008: 97). Formalizam dakle označava onaj sociološki pravac „koji smatra da je sociologija posebna nauka koja izučava društvene oblike i koja se time razlikuje od svih društvenih nauka, koje ne izučavaju oblike nego ono što bi se, nasuprot obliku, moglo nazvati sadržinom društva, odnosno društvenih pojava“ (Lukić, 1987: 9-10). Najpoznatiji predstavnici formalizma u sociologiji su Ferdinand Tönnies, Georg Simmel, Alfred Vierkandt i Leopold Von Wiese, a tragove formalizma nalazimo također i kod Durkheima, Webera i Gurvitcha (Lukić, 1987: 13-16).

1.2.1. Ferdinand Tönnies

Ferdinand Tönnies rođen 1855. godine jedan je od najpoznatijih njemačkih sociologa i veoma značajan predstavnik formalne sociologije. Njegova najpoznatija teorija je ona o zajednici i društvu, odnosno, *Gemeinschaft* i *Gesellschaft*. *Gemeinschaft* označava zajednicu koju obilježavaju dugotrajni i prisni odnosi, pripisani status, relativna nemobilnost članova, relativno homogena kultura, primat emocija nad logikom i slično. S druge strane, *Gesellschaft* ili društvo označava tip udruženja s impersonalnim i ugovornim vezama, racionalnom voljom, stečenim statusom, heterogenom kulturom, primatom logike nad emocijama i slično (Geiger Zeman i Zeman, 2010: 36). Tönnies je svojim djelom utjecao na mnoge kasnije sociologe, primjerice Parsonsa (Kuvačić, 1990: 38), Webera (Nisbet, 2007: 97) ili Durkheima (Lozina, 1996).

Osim *Gemeinschaft* i *Gesellschaft* teorije, Tönnies važan naglasak u svom radu stavlja na vrijednosti. Prema njemu, vrijednosti su jedan od temeljnih pojmova sociologije, uz društvena bića i društvene norme (Lukić, 1987: 35). Tönnies društvene vrijednosti dijeli u tri kategorije: ekonomske vrijednosti, političke vrijednosti te duhovno-moralne vrijednosti. Duhovno-moralne vrijednosti dijeli na pet: ustanove (političke i religijske), zatim, lica (junačka, ljubavna i sl.), stvari (grobovi, hramovi i sl.), uspomene i znakovi (Lukić, 1987: 39).

1.3. Max Weber – Protestantska etika i duh kapitalizma

Max Weber jedan je od najznačajnijih klasičnih sociologa te je udario temelje suvremenim sociološkim diskursima. Rođen je 1864. u Njemačkoj od oca odvjetnika zaokupljenog birokracijom i majke protestantkinje, izrazito religiozne što je izazivalo čestu napetost u obitelji (Ritzer, 1997). Weber je bio vrlo svestran intelektualac pa je tako studirao pravo, a istovremeno slušao i predavanja iz povijesti, ekonomije, filozofije i teologije. Nakon završetka studija, radio je na sudu, a ubrzo je postao i privatni docent na Berlinskom sveučilištu, zatim redovni profesor ekonomije na sveučilištu u Freiburgu, a onda je preuzeo i cijelu katedru ekonomije na sveučilištu u Heidelbergu. Umire 1920 godine (Đurić, 1964: 14). Njegove najpoznatije sociološke teorije su one o idealnim tipovima, djelovanju, racionalizaciji, oblicima vlasti, birokraciji, protestantska etici i duhu kapitalizma (Đurić, 1964).

Weber govori o vrijednostima u sklopu „patosa etike odgovornosti“ prema kojem se čovjek mora utvrditi

„na kojim se vrijednosnim principima zasniva cilj za koji se spreman založiti. To je neophodno zbog toga što je idealno vrijednosno značenje konkretnih ciljeva koji se volji najprije nameću prikriveno i što ti ciljevi često pate od unutrašnje protivriječnosti, to jest osnivaju se na različitim vrijednostima koje su međusobno nespojive. Međutim kao što u teorijskoj oblasti važi stav logične proturječnosti, tako i u praktičnoj oblasti važi stav emocionalne proturječnosti: ne može se u isti mah nešto htjeti i ne htjeti, ne može se jedna te ista vrijednost i prihvaćati i odbacivati, niti se istovremeno mogu usvajati dvije suprotne vrijednosti“ (Đurić, 1964: 33).

U djelu *Protestantska etika i duh kapitalizma* Weber govori o razlici između tradicionalizma i ekonomskog racionalizma, te zatim objašnjava kapitalizam kao „vrijednosno određenje – da stjecanje materijalnih dobara zaslužuje poštovanje kao cilj po sebi“ (Đurić, 1964: 123). Weber nadalje kapitalizam povezuje s protestantskom etikom konstatirajući da su „kapitalistički duh i protestantska etika srodni u smislaonom pogledu... pobornici oba pogleda na svijet podjednako su privrženi shvaćanju da je rad najsvetija dužnost čovjekova i najviši izraz etičkog samopotvrđivanja“ (Đurić, 1964: 127).

1.4. Teorija Josipa Županova o dominantnim vrijednostima

Županov se kao sociolog i istraživač suvremenog hrvatskog društva ističe po mnogočemu. Prema Laliću (2005), šest je najvažnijih obilježja Županovljevog rada i doprinosa: izrazita spremnost i sposobnost da u svojim analizama zahvati središnje društvene teme i procese, zatim specifični i plodni odnos prema sociologijskoj teoriji, teorijska i interpretativna lucidnost, kritički i racionalni odnos prema nedostatku empirijskih podataka vezanih uz suvremeno hrvatsko društvo, zanimljivost i atraktivnost tekstova te njegova angažiranost kao intelektualca (Lalić, 2005). Županov se za svoga života bavio raznolikim temama, uz sociologiju kao takvu (Županov, 1985; 1992; 1992b) i zadaćom sociologa (Županov i Šporer, 1984), do samoupravnog socijalizma (Županov, 1977; 1989) kao i njegovih posljedica (Županov, 1996; 2001; 2011;), do politike (Županov, 1982; 1996).

Županov se, između ostalog, bavio temom društvenih vrijednosti hrvatskog društva ali i ostalih, ponajviše slavenskih društava (Županov, 1993). Prema njemu, vrijednosti koje dominiraju na ovim područjima dijele se na tri razine:

1. INDIVIDUALNA RAZINA – vrijednost koja prevladava na ovoj razini je *individualni utilitarizam* odnosno „stjecanje materijalnih i drugih društvenih dobara, koristoljublje“ koje se može nazvati i bogaćenje (Županov, 1995: 174).

2. NACIONALNA RAZINA – na nacionalnoj razini, dominantna vrijednost je *heroizam* odnosno „junaštvo, samoprijegor, izgaranje, žrtvovanje u obrani domovine“ (Županov, 1995: 175). Ona je u vrijeme mira latentna i prigušena, nakon rata se može transformirati u autoritarnost, u kriznim se vremenima aktivira (Županov, 1995: 175).

3. SOCIJETALNA RAZINA – na socijetalnoj razini dominantne su tri vrijednosti: radikalni egalitarizam, solidarnost i autoritarnost (Županov, 1995: 175) koje će se detaljnije objasniti u nastavku.

Prva dominantna vrijednost na socijetalnoj razini, prema Županovu (1995: 175) je *radikalni egalitarizam*. Definicija egalitarnog egalitarizma je:

„Egalitarizam se odnosi na distributivni proces u društvu, koji obuhvaća dvije stvari: 1) distribucija društvenih položaja i 2) alokacija 'društvenih nagrada'. Kad se egalitarizam odnosi na distribuciju položaja (to je jednakost mogućnosti), možemo ga nazvati jednostavno egalitarizam; kada se pak odnosi na alokaciju nagrada, tada sugeriram naziv radikalni egalitarizam. Glavna je

ideja radikalnog egalitarizma da nitko ne smije dobiti više od onoga koji ima najmanje“ (Županov, 1995: 175).

Radikalni egalitarizam odnosno egalitarni sindrom u hrvatskom društvu propitivali su mnogi u teorijskom smislu (Burić i Štulhofer, 2016; Burić, 2017; Črpić, 2011; Črpić & Strika, 2004; Haramija, 2017; Katunarić, 2011; Sekulić i Šporer, 1997;). U istraživačkom smislu, primjerice, egalitarni sindrom kao razlog nenapredovanja hrvatskog društva u ekonomskom smislu (Šonje, 2016). Zatim, provjera postojanosti egalitarnog sindroma u hrvatskom društvu (Dolenec, 2014; Rimac, Burić i Štulhofer, 2017; Šajković, 1989; Štulhofer i Burić, 2015; Vuković, Štulhofer i Burić, 2017) ali i njegovo osporavanje (Dolenec i Širinić, 2018).

Druga dominantna vrijednost na socijalnoj razini je solidarnost. Solidarnost kao takva je vrijednost na grupnoj razini (socijalna kohezija). Solidarnost dominantna u hrvatskom društvu je mehanička solidarnost prema Durkheimu koja se „temelji na zajedničkom socijalnom identitetu i kulturi primarne ljudske zajednice“ (Županov, 1995: 180). Kao primjer solidarnosti, Županov (1995: 80) govori o solidarnosti prema prognanicima i izbjeglicama u domovinskom ratu.

U konačnici, treća dominantna vrijednost u hrvatskom društvu na socijalnoj razini je autoritarnost. Ona prema Županovu (1995: 181) označava „podvrgavanje pojedinca autoritetu, strahopoštovanje pred hijerarhijom“ ali samo patrijarhalnom autoritetu kako kaže Županov (1995: 181) „ocu obitelji ili ocu nacije“.

1.5. Istraživanja vrijednosti

1.5.1. Rokeach

Milton Rokeach. Rokeach vrijednost definira kao „relativno trajno vjerovanje da je poseban način ponašanja ili krajnje stanje postojanja osobno ili društveno poželjno u odnosu na suprotan način ponašanja ili krajnje stanje postojanja. Vrijednosni sustav je prihvatljiva organizacija vjerovanja koje obuhvaća poželjne načine ponašanja ili krajnja stanja postojanja uz kontinuitet relativne važnosti“ (Rokeach 1973:5, prema Pavičić Vukičević, 2018:197). Također je konstruirao mjerni instrumenti koji mjeri 36 vrijednosti koje su organizirane u dva popisa – terminalne i instrumentalne vrijednosti, gdje su terminalne vrijednosti vezane uz krajnje stanje postojanja, a instrumentalne uz načine ponašanja (Pavičić Vukičević, 2018: 198-201).

1.5.2. Shalom Schwartz – vrijednosti i povjerenje u institucije

Najupotrebljiviji u međunarodnim istraživanjima je mjerni instrument Shaloma Schwartz. Schwartz vrijednosti definira kao: „ (1) vjerovanja povezana s emocijama, (2) koja se odnose na željene ciljeve koji motiviraju djelovanje, (3) koja transcendiraju određena djelovanja i situaciju, (4) služe kao standardi za ocjenjivanje djelovanja, politike, ljudi i događaja i (5) to su obrasci relativnog hijerarhijskog sistema poredanog po važnosti (...) 6) utjecaj vrijednosti na svakodnevne odluke rijetko je svjestan i (7) postoji relativni značaj višestrukih, konkurentnih vrijednosti koje vode bilo koje djelovanje ili stav tj. kompromisi među vrijednostima (Schwartz & Cieciuch, 2016: 107). Prema Schwartzu, vrijednosti označavaju poželjne ciljeve odnosno koje svojim djelovanjem usmjeravaju načela u čovjekovom životu (Schwartz, 1992). 10 osnovnih motivacijskih tipova vrijednosti su: moć, postignuće, hedonizam, poticaj, nezavisnost, univerzalizam, dobrohotnost, tradicija, konformizam i sigurnost. Osnovne vrijednosti odnose se na motivaciju koja proizlazi iz tri temeljna zahtjeva ljudskog postojanja (biološki, interakcija, funkcioniranje i ostanak) (Schwartz, 1992). Specifične vrijednosti proizlaze iz 10 osnovnih, njihove definicije mogu se vidjeti u Tablici 3..

Tablica 3.– *Specifične vrijednosti – definicije* (Schwartz 2012, prema Schwartz, 2017: 31)

	TIP VRIJEDNOST	KONCEPTUALNA DEFINICIJA
1. NEZAVISNOST	(1.) Nezavisnost u mišljenju	Sloboda kreiranja vlastitih ideja i sposobnosti
	(2.) Nezavisnost u djelovanju	Sloboda u određivanju vlastitih postupaka i ciljeva
2. (3.) POTICAJ		Uzbuđenje, novost i promjena
3. (4.) HEDONIZAM		Užitak i osjetilno zadovoljenje
4. (5.) POSTIGNUĆE		Uspjeh prema društvenim standardima
5. MOĆ	(6.) Moć – dominacija	Moć kroz vršenje kontrole nad ljudima
	(7.) Moć - resursi	Moć kroz kontrolu materijalnih i društvenih resursa

6. SIGURNOST	(8.) Sigurnost - osobna	Sigurnost u neposrednom okruženju
	(9.) Sigurnost - društvena	Sigurnost i stabilnost u širem društvu
7. (10.)TRADICIJA		Održavanje i očuvanje kulturne, obiteljske ili vjerske tradicije
8. KONFORMIZAM	(11.) Konformizam - pravila	Usklađenost s pravilima, zakonima i formalnim obavezama
	(12.) Konformizam - interpersonalni	Izbjegavanje uznemiravanja ili nanošenja šteta drugim ljudima
9. UNIVERZALIZAM	(13.) Univerzalizam – priroda	Očuvanje prirodnog okoliša
	(14.) Univerzalizam – briga	Predanost jednakosti, pravdi i zaštiti svih ljudi
	(15.) Univerzalizam - tolerancija	Prihvatanje i razumijevanje različitih od sebe
10. DOBROHOTNOST	(16.) Dobrohotnost – briga	Predanost dobrobiti članova unutar grupe
	(17.) Dobrohotnost – pouzdanost	Bivanje pouzdanim članom u grupi
	(18.) Ugled	Održavanje javnog imidža i izbjegavanje poniženja
	(19.) Poniznost	Prepoznavanje nevažnosti u širem planu stavri

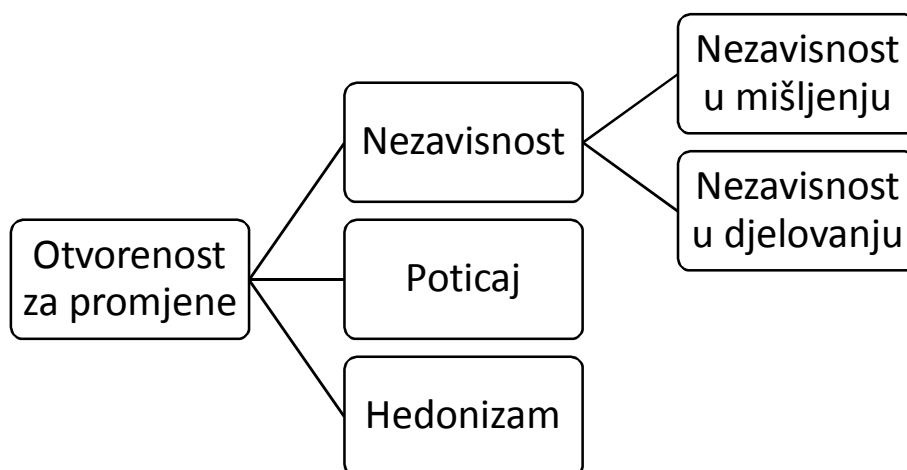
Iz Tablice 1. možemo vidjeti kako se 10 osnovnih vrijednosti dijele na 19 specifičnih vrijednosti. Na Slici 1. vidi se odnos pojedinih osnovnih vrijednosti i specifičnih vrijednosti kao i četiri nadvrijednosti (Schwartz, 2012). Četiri 'nadvrijednosti' su vlastito odricanje, vlastiti probitak, otvorenost za promjene te zadržavanje tradicionalnih odnosa. Vrijednosti na suprotnim stranama negativno su korelirane, odnosno suprotne – što znači da osoba koja ima pridodaje visoku važnost vlastitom odricanju ne može u isto vrijeme jednako visoku važnosti pridodavati vlastitom probitku. Isto je i u slučaju vrijednosti *otvorenost za promjene* i *zadržavanje tradicionalnih odnosa*. Kada govorimo o osnovnim vrijednostima, one koje su bliže jedna drugoj u krugu su međusobno pozitivno korelirane, dok su one nasuprot negativno

korelirane. U vrijednost *vlastito odricanje* spadaju osnovne vrijednosti *univerzalizam* i *dobrohotnost*. U vrijednost *vlastiti probitak* spadaju vrijednosti *postignuće* i *moć* (Schwartz, 2012).

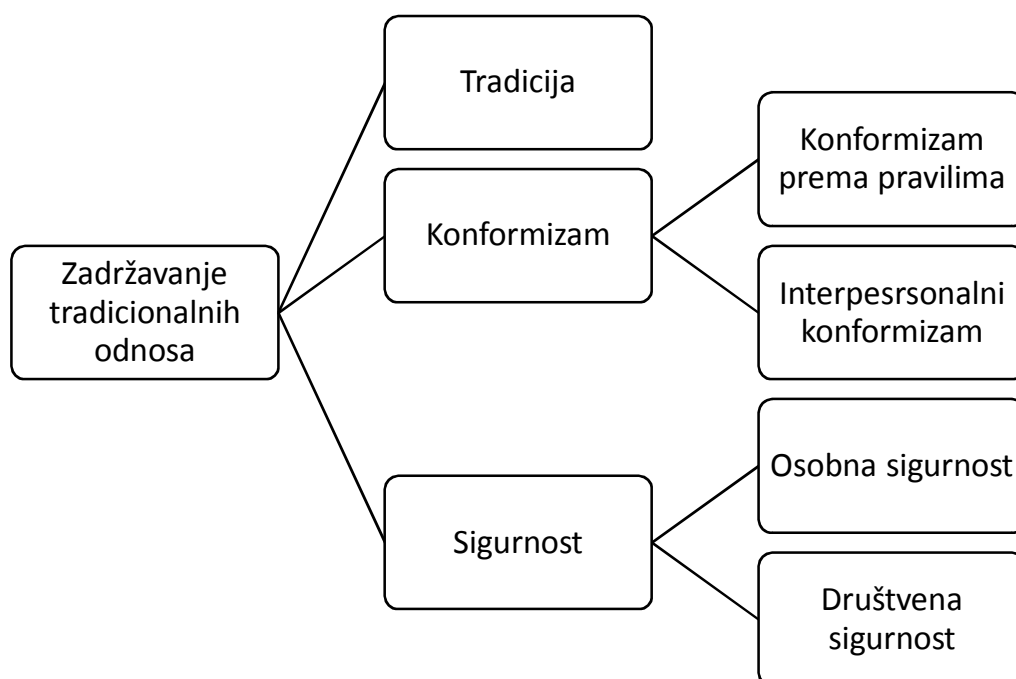

Slika 1. – Prikaz teorijskih međuodnosa osobnih vrijednosti (Schwartz, 2012)

Vrlo je važno opisati odnos između vrijednosti *zadržavanje tradicionalnih odnosa* te *otvorenost za promjene* budući da su dosadašnja istraživanja ukazala kako one može bitno utječu na povjerenje u institucije (Davide, Spini, i Devos, 2015; Devos, Spini, & Schwartz, 2002; Spini & Devos, 2012). Vrijednost *otvorenost za promjene* sadrži vrijednosti *nezavisnost*, *poticaj* i *hedonizam*, dok njoj suprotna i negativna vrijednost *zadržavanje tradicionalnih odnosa* sadrži vrijednosti *tradicija*, *konformizam* i *sigurnost*. Odnosi između vrijednosti višeg i nižeg reda kao i specifične vrijednosti mogu se vidjeti na Slici 2. (*otvorenost za promjene*) te na Slici 3. (*zadržavanje tradicionalnih odnosa*). Schwartzov model potvrđen je empirijski u više međunarodnih istraživanja (Schwartz, 1992; 1996;; 2003; 2006; 2017; Schwartz i suradnici, 1997; 2016; 2012; Schwartz i Butenko, 2014;). Međutim, valja spomenuti kako su pojedina istraživanja u istočnoeuropskim zemljama zabilježila odmake od teorijski pretpostavljene strukture vjerojatno kao mogući odraz utjecaja specifičnog društveno-političkog sustava ali uglavnom možemo govoriti o univerzalnim vrijednosnim sadržajima (Ferić, 2005).

Slika 2. – Vrijednosti vezane uz „Otvorenost za promjene“

Slika 3. – Vrijednosti vezane uz „Zadržavanje tradicionalnih odnosa“

Hrvatski suvremeni autori bavili su se također temom Schwartzovih vrijednosti. Rimac (2016) istražuje Schwartzov model kroz prizmu političkog konsenzusa; Dević, Majetić i Krnić (2015) kroz materijalizam hrvatskih građana; Pavlović, Benaković, Prpa i Wertag (2017) kroz glazbene preferencije; Rajh, Budak i Žokalj (2016) istražuju vrijednosti korisnika interneta; Vrijednosti mladih istraživale su Buljubašić Kuzmanović i Simel (2010); Metodološki su se modelom bavile Ferić i Kamenov (2007) te Ferić samostalno (2007); vrijednostima nogometnih trenera Spehnjak, Žilić Fišer i Labaš (2018); Cajner Mraović i Pavlović (2019) su istražile povezanost vrijednosti i interesa studenata u Hrvatskoj za učenjem zalaganjem u zajednici.

Međunarodna istraživanja u državama koje nisu uključene u *European Value Study* u jugoistočnoj Europi bave se vrijednostima i spremnošću na prijavu korupcije (Pavlović i Cajner Mraović, 2019), zatim sigurnošću (Pavlović i Vinogradac, 2019) i moći (Pavlović, Pavičić Vukičević i Cajner Mraović, 2019) kao vrijednostima među studentima.

Kratak prikaz nekih dosadašnjih istraživanja pokazuje kako vrijednosti mogu imati širok spektar uporabe kada govorimo o istraživanjima, od vrijednosti nogometnih trenera do ukusa u glazbi.

1.6. Povjerenje u institucije

Povjerenje u institucije važan je čimbenik jednoga društva. Ono posebnu važnost ima za demokratska društva koja ne mogu opstati ako nema povjerenja (Matić, 2000). Pilarov barometar na skali od 1 do 10, prati povjerenje građana Republike Hrvatske² gdje su zastupljene sljedeće institucije: Crkva, europski parlament, hrvatska vojska, hrvatski sabor, policija, političke stranke, pravosuđe, predsjednik Republike Hrvatske, vlada Republike Hrvatske, školstvo i zdravstvo. Prema podacima iz 2016. godine, građani Republike Hrvatske najviše povjerenja imali su u vojsku (M=5,67), školstvo (M=5,59) i zdravstvo (5,21), a najmanje u vladu (3,12), hrvatski sabor (2,86) i političke stranke (2,49). Policija se u odnosu na ostale institucije nalazila na šestom mjestu (M=4,42), odnosno na samoj sredini.

Prema istraživanju iz 1999. godine o povjerenju u institucije, građani su iskazali „najveće povjerenje prema Crkvi, vojsci, školi i policiji, kao institucijama koje osiguravaju fizičku i psihičku stabilnost društva koje je tek izašlo iz rata“ (Baloban i Rimac, 1999). Međutim, istraživanje iz 2017. godine pokazalo je kako povjerenje u državne institucije u Hrvatskoj znatno niže od prosjeka Europske unije. Kada govorimo o povjerenju u policiju, građani su svoje povjerenje na skali od 1 do 10 prosječno označili brojem 5 (Kaliterna Lipovčan i Brajša-Žganec, 2017). Možemo primjetiti veliki pad u povjerenju s obzirom na poslijeratno vrijeme i posttranzicijsko vrijeme.

Dosadašnja istraživanja vrijednosti i povjerenja u institucija ukazala su na to kako je povjerenje u institucije pozitivno korelirano s vrijednostima vezanim uz *zadržavanje tradicionalnih*

² Pilarov barometar <http://barometar.pilar.hr/rezultati-2016/povjerenje-u-institucije.html>, preuzeto 1.kolovoza 2019.

odnosa dok je negativno korelirano s vrijednošću *otvorenost za promjene* (Davide, Spini, i Devos, 2015; Devos, Spini, & Schwartz, 2002; Spini & Devos, 2012).

1.7. Povjerenje u policiju

Povjerenje u policiju važno je i za građane kao i za policiju kao instituciju jer ako građani nemaju povjerenja u policiju, policijski posao postaje zahtjevniji i opasniji, odnosno, policija može biti uspješna samo ako joj društvo daje legitimitet (Roberg, Novak, Cordner, & Smith, 2009: 97). Na povjerenje u policiju, odnosno na sliku policije onako kako je društvo vidi, utječu mnogi čimbenici, primjerice osobni kontakti, mediji, prijašnja iskustva s kazneno-pravnim sistemom, kao i policijske prisutnosti i akcija (Miller i Hess, 1998: 36-38).

Tako neki članovi društva policiju vide kao idealnu u smislu da je većina policajaca nesebična, pravedna, zaštitnički nastrojena prema slabima, ona koja može otkriti istinu i ispraviti krive stvari u društvu. S druge strane, druga skupina građana ne smatra kazneno-pravni sistem niti poštenim niti pravednim. Ova grupacija smatra kako neki policijski službenici iskorištavaju moć koju imaju i zlostavljaju građane (Miller i Hess, 1998: 36).

Direktan utjecaj na povjerenje građana u policiju imaju alternativni modeli koji rade na tome da policijski službenici u što većoj mjeri imaju kontakt s građanima. Primjer takvog modela je policija u zajednici (Roberg, Novak, Cordner, & Smith, 2009: 100). Važnija obilježja policije u zajednici su policijska vidljivost, osjećaj sigurnosti, kvaliteta policijskih usluga, prevencija, policijska učinkovitost te rad policije unutar zajednice i stvaranje suradništva (Borovec, 2013).

2. CILJEVI I HIPOTEZE RADA

Cilj je ovoga rada istražiti kakva je povezanost između povjerenja u policiju i vrijednosti prema teoriji Shaloma Schwartz (moć, univerzalizam, konformizam, tradicija, nezavisnost, dobrohotnost, sigurnost, hedonizam, poticaj, postignuće) te specifičnih vrijednosti redefinirane teorije (nezavisnost u mišljenju i djelovanju, poticaj, hedonizam, postignuće, moć kao dominacija te nad resursima, osobna i društvena sigurnost, tradicija, konformizam interpersonalni i prema pravilima, univerzalizam – priroda, briga i tolerancija, dobrohotnost – briga i pouzdanost, ugled i poniznost). Nadalje, cilj je previdjeti koje su vrijednosti i u kojoj

mjeri značajne u predviđanju višeg odnosno nižeg povjerenja u policiju među studentima jugoistočne Europe.

3. METODOLOGIJA

Istraživanje je provedeno u sklopu projekta *Research on frequency and readiness of students in post-socialist countries of Southeast Europe to report criminal offences* koji je na međunarodnom natječaju u organizaciji American Society of Criminology za najbolji studentski znanstveno-istraživački projekt 2018. godine osvojio prvu nagradu, pod mentorstvom izv.prof.dr.sc. Irene Cajner Mraović.

Metoda korištena u ovom istraživanju je kvantitativna metoda ankete, a podaci su prikupljeni pomoću *online* anketnog upitnika. Istraživanje je provedeno među studentima jugoistočne Europe tijekom siječnja i veljače 2019. godine. Anketni upitnik postavljen je u *facebook* grupe namijenjene studentima. Metoda *online* anketiranja je odabrana je zbog toga što se radi o populaciji studenata za koje se *online* anketiranje pokazalo kao najučinkovitije (Vehovar, Lozar Mafreda i Callegaro, 2015: 25-26), a *online* anketiranjem se osigurava veća anonimnost sudionika istraživanja pa se tako mogu očekivati iskreniji odgovori prilikom anketiranja (Kosinski i drugi, 2015).

Upitnik je sadržavao pitanja o sociodemografskim karakteristikama i povjerenju u policiju te PVQ-RR skalu o vrijednostima. Varijabla povjerenja u policiju čini linearnu kombinaciju od 17 tvrdnji u kojoj su sudionici istraživanja morali odgovoriti u kojoj se mjeri slažu na skali od 1 do 4, gdje 1 znači potpuno neslaganje, a 4 potpuno slaganje. Povjerenje u policiju ispitano je iz raznih aspekata – sudionici su označavali slaganje s tvrdnjama vezanim uz izgled policijskih službenika (npr. Policijski službenici su urednog izgleda), ponašanje (npr. Policijski službenici su pristojni), učinkovitost (npr. Policijska je učinkovita u suzbijanju problema koji se pojavljuju u mjestu u kojem stanujem), zaštita slabijih (npr. Policija je uspješna u zaštiti žena od nasilja u mjestu u kojem stanujem), poštenje (npr. Policijski službenici su poštteni) i mnogi drugi.

PVQ-RR skala vrijednosti, prema Scwartzu (2017) sačinjavala je 57 tvrdnji odnosno opisa različitih osoba gdje su sudionici istraživanja morali odgovoriti u kojoj su mjeri slični opisanoj osobi, na skali od 1 do 6 - gdje 1 označava „uopće mi nije slična“, a broj 6 „vrlo mi je slična“. Skala vrijednosti mjeri 10 osnovnih, odnosno 19 specifičnih vrijednosti (vidi Tablicu 1.). Svaka

od 19 vrijednosti linearna je kombinacija od 3 tvrdnje, a 10 osnovnih vrijednosti linearne su kombinacije dvije odnosno tri specifične vrijednosti. Upitnik i istraživanje odobrilo je *Etičko povjerenstvo Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu*.

Pouzdanost pojedinih linearnih kombinacija možemo vidjeti u tablici 4.:

Tablica 4. – *Pouzdanost linearnih kombinacija 10 osnovnih vrijednosti i povjerenja u policiju*

	Cronbach α
1. Nezavisnost	0,822
2. Poticaj	0,653
3. Hedonizam	0,706
4. Postignuće	0,652
5. Moć	0,840
6. Sigurnost	0,801
7. Konformizam	0,806
8. Tradicija	0,729
9. Dobrohotnost	0,850
10. Univerzalizam	0,850
Povjerenje u policiju	0,955

Schwartz 2017. godine redefinira svoju teoriju vrijednosti raščlanjujući 10 osnovnih na 19 specifičnih vrijednosti. Pouzdanost 19 specifičnih vrijednosti može se vidjeti u Tablici 5.

Tablica 5. – *Pouzdanost 19 specifičnih vrijednosti*

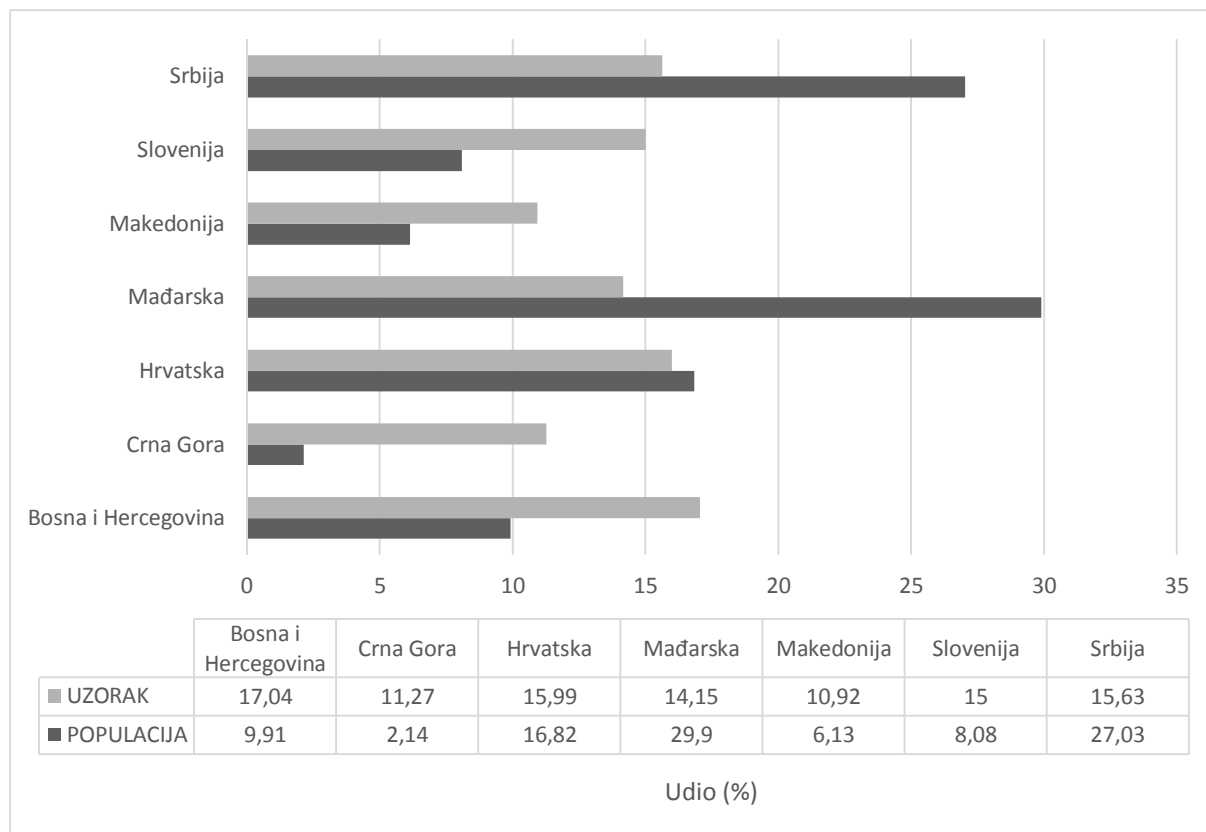
	Cronbach α
1. Nezavisnost u mišljenju	0,692
2. Nezavisnost u djelovanju	0,759
3. Poticaj	0,653
4. Hedonizam	0,706
5. Postignuće	0,652
6. Moć - dominacija	0,793
7. Moć – resursi	0,796
8. Sigurnost – osobna	0,669
9. Sigurnost – društvena	0,838
10. Tradicija	0,729
11. Konformizam – pravila	0,847
12. Konformizam – interpersonalni	0,712
13. Univerzalizam – priroda	0,848
14. Univerzalizam – briga	0,772
15. Univerzalizam – tolerancija	0,781
16. Dobrohotnost – briga	0,759
17. Dobrohotnost – pouzdanost	0,778
18. Ugled	0,721
19. Poniznost	0,465

Budući da je pouzdanost visoka, a da su varijable normalno distribuirane u ovom radu tretirat će se kao (pseudo)intervalne iako su u svojoj osnovi ordinalne.

3.1. Sudionici istraživanja

Istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku od 1419 studenata u sedam država jugoistočne Europe (Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Hrvatska, Mađarska, Makedonija, Slovenija, Srbija).

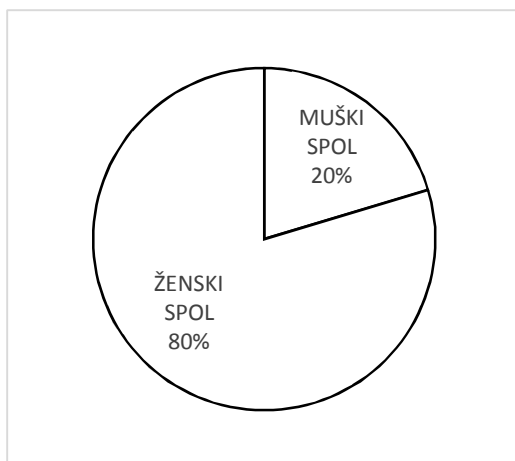
Na Grafu 1. može se vidjeti udio studenata po državama u uzorku i populaciji.

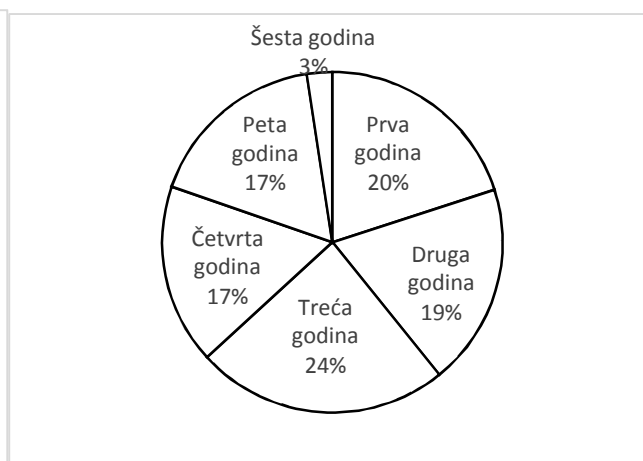
Graf 1. – Udio studenata po državama u uzorku i populaciji³

Na Grafovima 2. i 3. može se vidjeti struktura sudionika istraživanja po spolu i godini fakulteta. Prema navedenim postocima, u uzorku dominiraju sudionici istraživanja ženskog spola dok su godine fakulteta sudionika podjednako zastupljene (od prve do šeste godine, gdje šestu godinu predstavlja manjina studenata – vidi Graf 3.).

³ Podaci za studente preuzeti su iz državnih zavoda za statistiku, dostupnih za pojedinu državu: Agencija za statistiku BiH, Uprava za statistiku Crna Gora, Državni zavod za statistiku, Hungarian Central statistic office, State Statistical Office, Statistični urad, Republički zavod za statistiku

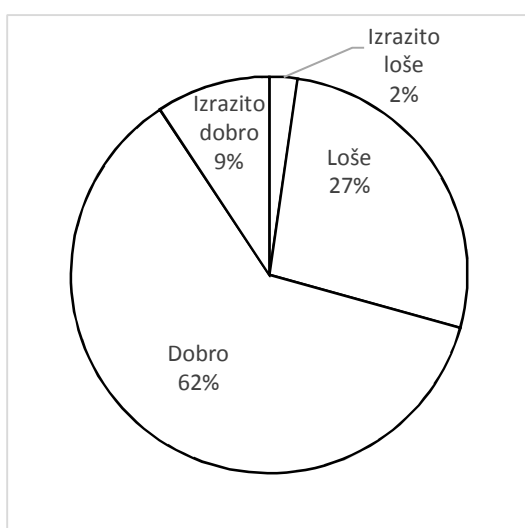

Graf 2.- Spol

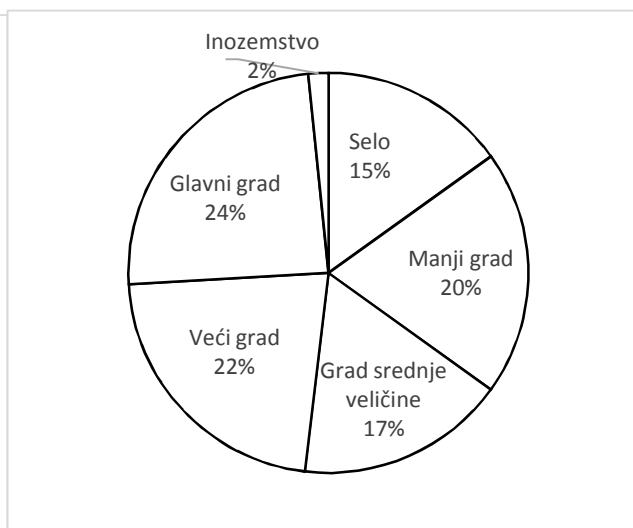

Graf 3. – Godina studija

Na Grafičkim prikazima 4. i 5. može se vidjeti struktura financijskog stanja i mjesta rođenja sudionika istraživanja. Prema Grafu 4., većina sudionika svoje financijsko stanje percipira kao *dobro*, dok je najmanji udio onih koji svoje financijsko stanje percipiraju kao *izrazito loše*. S druge strane, na Grafu 5., vidljivo je mjesto rođenja sudionika, selo je najmanje zastupljeno, a glavni grad najviše.

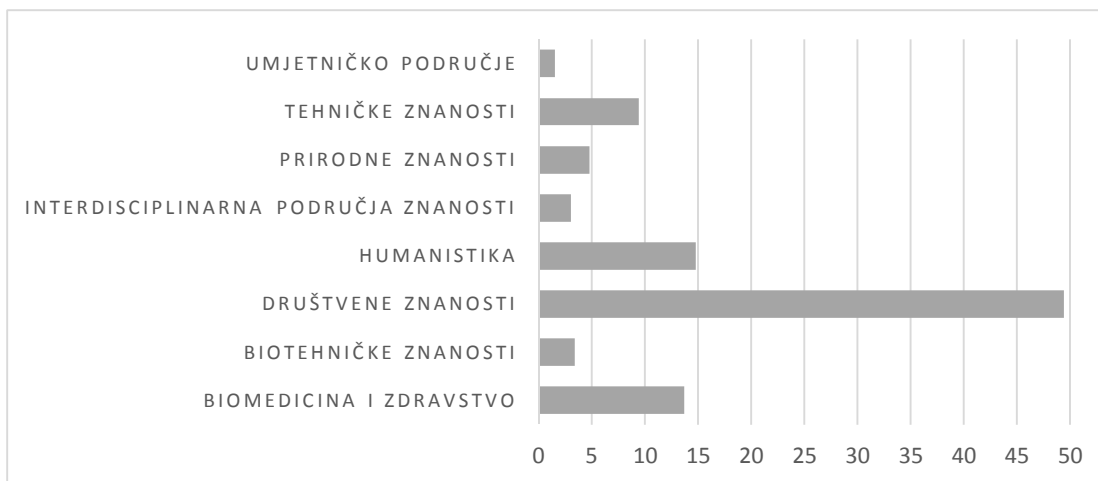

Graf 4. – Financijsko stanje

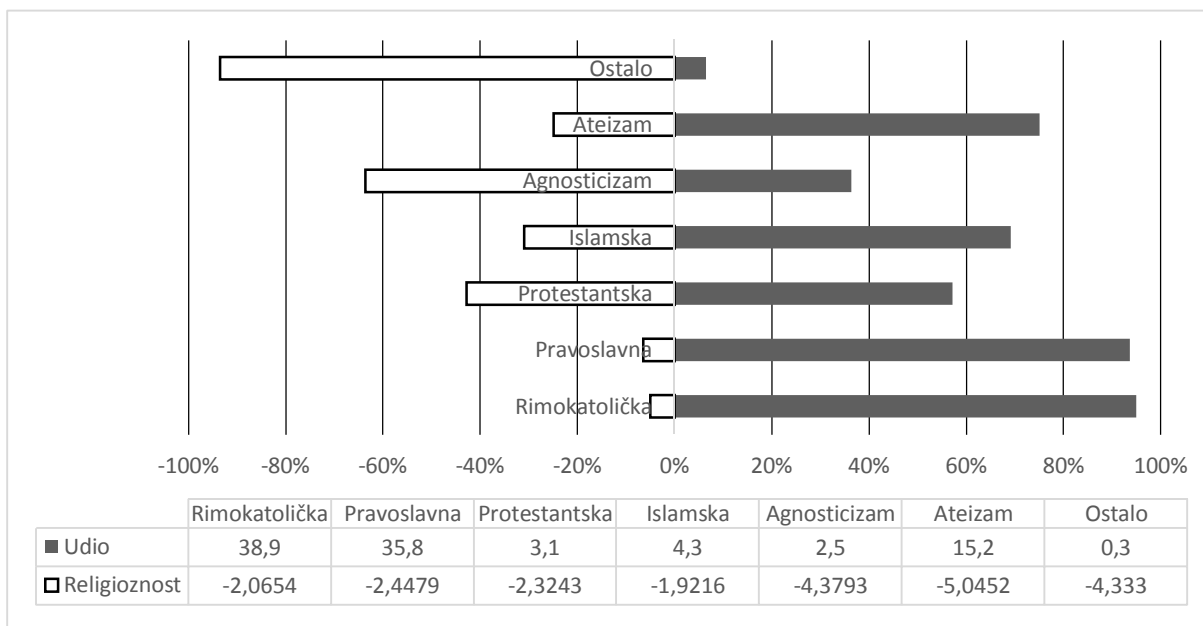
Graf 5. – Mjesto rođenja

Budući da je istraživanje provedeno na studentima, važno je imati informaciju u kojem području pojedini studenti studiraju. Strukturu područja studiranja možemo vidjeti u Grafu 6. Iz priloženog proizlazi kako najviše sudionika istraživanja studira u području društvenih znanosti (49,4 %), zatim u području biomedicine i zdravstva (13,7 %), humanistike (14,8) i tehničkih znanosti (9,4 %). Najmanje ih studira u umjetničkom području (1,5 %).

Graf 6. – područje studiranja (%)

Sudionici istraživanja također su zbog kulturne raznolikosti istraženih zemalja, različitih vjeroispovijesti, ali i različitog stupnja religioznosti. Najviše sudionika izjašnjava se Rimokatolicima, Pravoslavicima, Ateistima i Muslimanima koji ujedno iskazuju i najveći stupanj religioznosti. (Graf 7.). Važno je napomenuti kako skala religioznosti ima obrnut smjer na način da više vrijednost označava nižu religioznost i obratno.

Graf 7. – Vjeroispovijest i religioznost

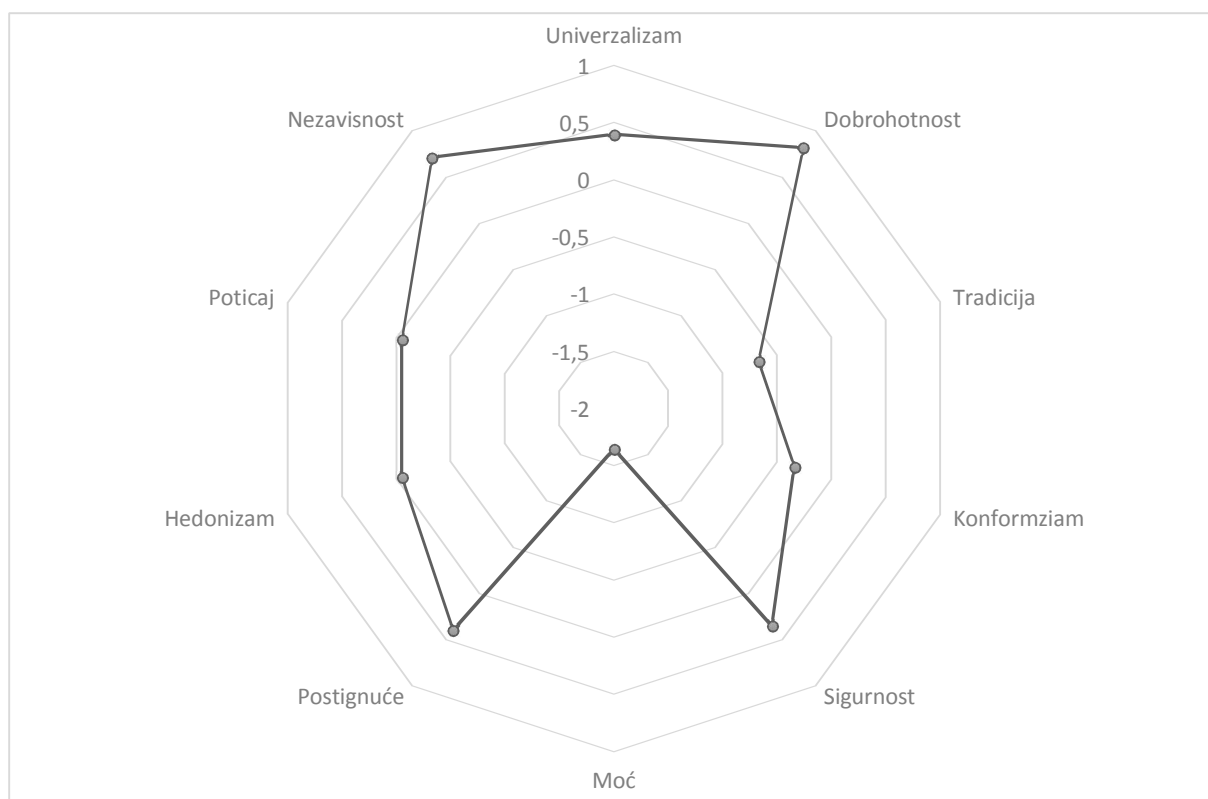
4. REZULTATI

Deskriptivni pokazatelji, kao i ostali rezultati analizirani su u programu IBM SPSS za obradu statističkih podataka. Za provedene statističke analize korišteni su korigirani centrirani rezultati po preporuci Schwartz (2016) na način da je od svake društvene vrijednosti ispitanika oduzeta prosječna vrijednost svih čestica ispitanika. Takva korekcija se provodi kako bi se umanjile kulturne razlike kojima pojedinci koriste skalu (Schwartz, 2016). Također po preporuci Schwartz (2016) iz statističkih analiza uklonjeni su sudionici koji su na više od 49 čestica odgovorili istim odgovorom, kao i oni koji nisu dali odgovor na više od polovice čestica. Stoga, od početnih 1419 sudionika istraživanja, u konačnu analizu uvršteno je njih 1280. Prema uputama autora skale (Schwartz, 2016), deskriptivni pokazatelji, kao i Pearsonov koeficijent korelacije računati su na centriranim vrijednostima, dok je multipla regresija rađena na „sirovim“ vrijednostima.

4.1. Deskriptivni rezultati

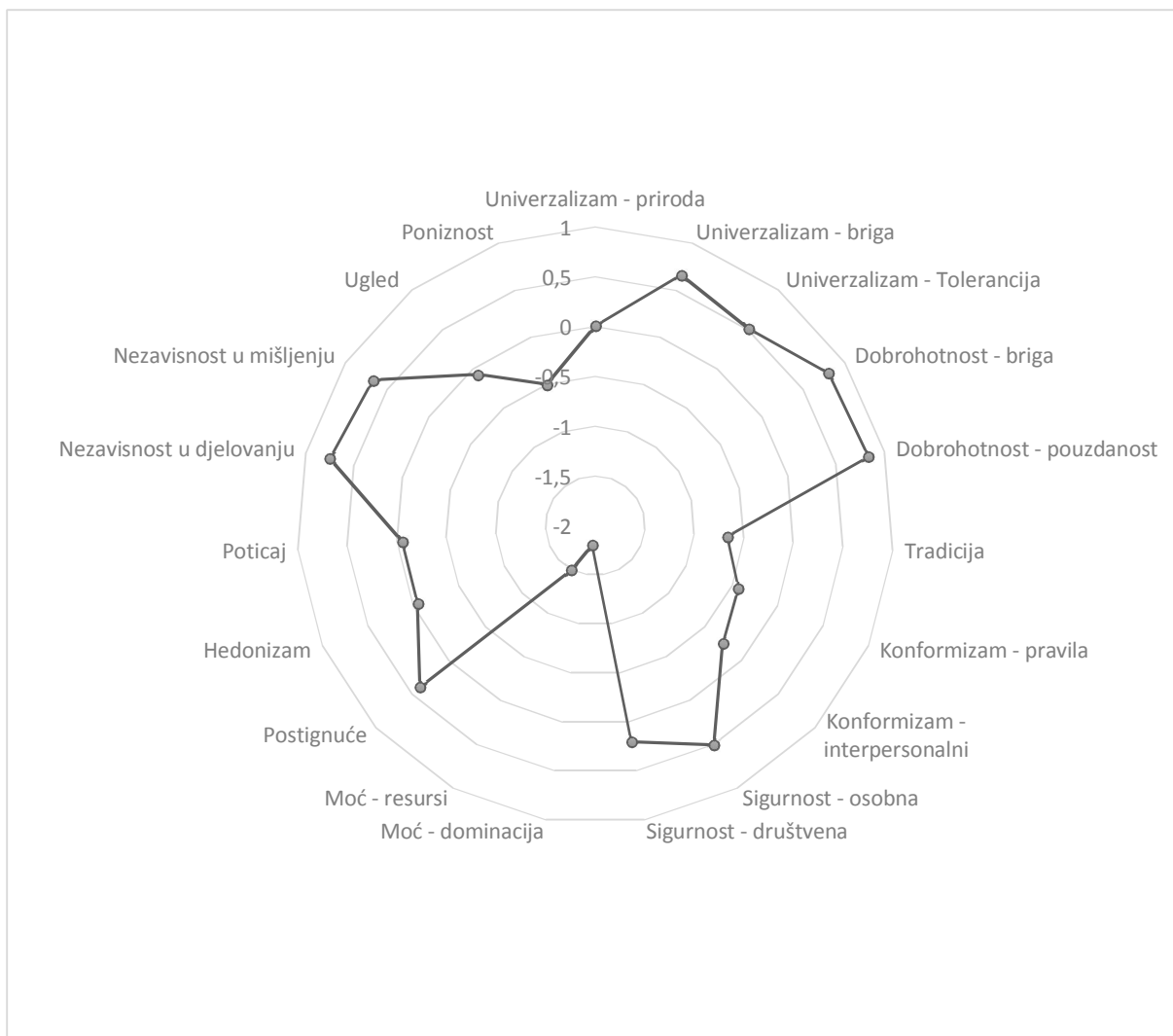
4.1.1. Vrijednosti

Pokazatelji deskriptivne statistike mogu se vidjeti na Grafu 1.. Aritmetičke sredine centriranih vrijednosti ukazuju kako studenti jugoistočne Europe kao najvažniju iskazuju vrijednost *univerzalizam* ($M=0,3939$, $SD=0,555$), *dobrohotnost* ($M=0,817$, $SD=0,492$), zatim *nezavisnost* ($M=0,709$, $SD=0,597$), *postignuće* ($M=0,3972$, $SD=0,636$), *sigurnost* ($M=0,3533$, $SD=0,547$), *hedonizam* ($M=-0,051$, $SD=0,891$), dok manju važnost iskazuju za vrijednosti *poticaj* ($M=-0,053$, $SD=0,833$), *konformizam* ($M=-0,3397$, $SD=0,721$), *tradicija* ($M=-0,669$, $SD=1,293$) dok je najmanje važna *moć* ($M=-1,6459$, $SD=1,042$).

Graf 1. – 10 osnovnih tipova vrijednosti studenata jugoistočne Europe

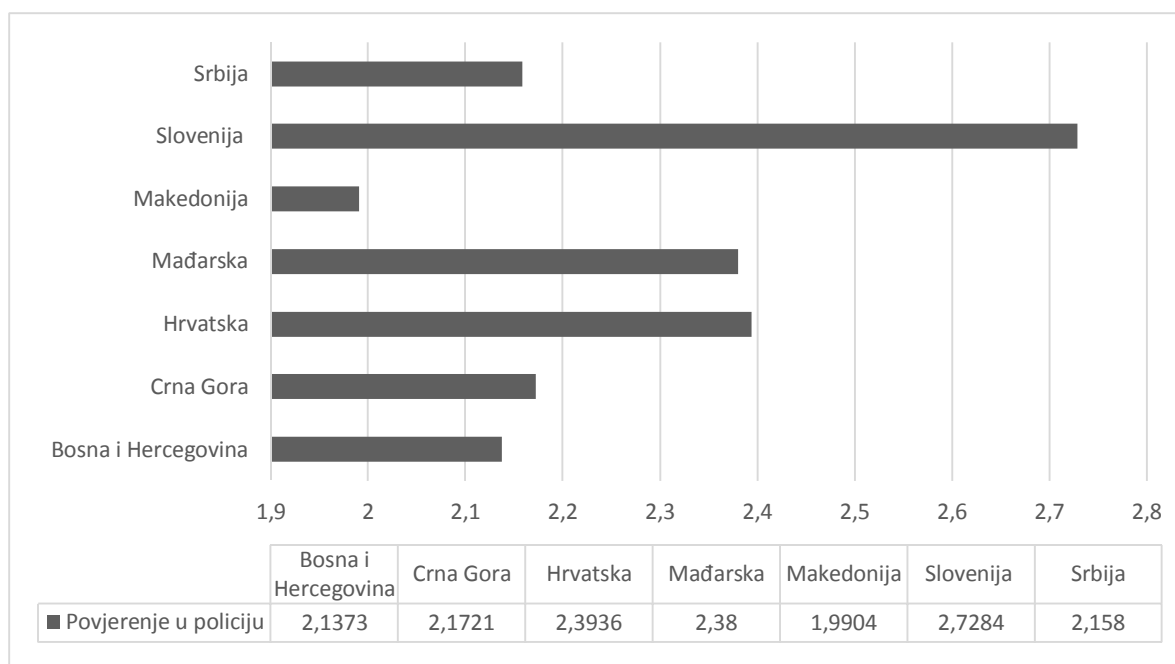
19 specifičnih tipova vrijednosti te aritmetičke sredine koje označavaju srednju vrijednost koju studenti jugoistočne Europe iskazuju za pojedinu vrijednost mogu se vidjeti na Grafu 2.. Najviše su rangirane *dobrohotnost – briga* ($M=0,801$, $SD=0,559$), te *dobrohotnost – pouzdanost* ($M=0,8319$, $SD=0,5755$). Zatim *nezavisnost u djelovanju* ($M=0,7549$, $SD=0,6396$) te *nezavisnost u mišljenju* ($M=0,6721$, $SD=0,6799$), dok je najmanje važna vrijednost *moć nad resursima* ($M=-1,49$, $SD=1,187$) te *moć kao dominacija* ($M=-1,8$, $SD=1,187$), a nešto važnije su *konformizam prema pravilima* ($M=-0,431$, $SD=1,008$) i *interpersonalni konformizam* ($M=-0,253$, $SD=0,875$), *tradicija* ($M=-0,669$, $SD=1,293$) i *ugled* ($M=-0,0762$, $SD=0,86$). Dok se *poniznost* ($M=-0,5$, $SD=0,98$), *poticaj* ($M=-0,053$, $SD=0,833$), *hedonizam* ($M=-0,05$, $SD=0,89$), *postignuće* ($M=0,397$, $SD=0,636$), *osobna* ($M=0,507$, $SD=0,588$) i *društvena* ($M=0,2037$, $SD=0,899$) *sigurnost*, te *univerzalizam – priroda* ($M=0,009$, $SD=0,958$), *briga* ($M=0,664$, $SD=0,677$) i *tolerancija* ($M=0,51$, $SD=0,761$) nalaze između.

Graf 2. -19 specifičnih tipova vrijednosti kod studenata jugoistočne Europe

4.1.2. Povjerenje u policiju

Srednje vrijednosti povjerenja u policiju po pojedinim državama jugoistočne Europe mogu se vidjeti na Grafu 3.. Prema prikazanim podacima, može se vidjeti kako najveće povjerenje policiji iskazuju sudionici istraživanja iz Slovenije ($M=2,728$, $SD=0,68$), Hrvatske ($M=2,394$, $SD=0,618$) i Mađarske ($M=2,38$, $SD=0,699$). Zatim, umjereno povjerenje s obzirom na druge ispitane države iskazuju sudionici istraživanja iz Srbije ($M=2,158$, $SD=0,593$), Crne Gore ($M=2,172$, $SD=0,606$) i Bosne i Hercegovine ($M=2,137$, $SD=0,617$), dok najmanje povjerenje u policiju iskazuju sudionici istraživanja iz Makedonije ($M=1,99$, $SD=0,733$).

Graf 3. – Povjerenje u policiju po državama (skala 1 do 4)

4.1.3. Pearsonov koeficijent korelacije

Kako bi se utvrdilo postoji li statistički značajna povezanost (pozitivna ili negativna) između povjerenja u policiju i 10 osnovnih vrijednosti, korištena je statistička metoda *Pearsonov koeficijent korelacije*. Pearsonov koeficijent korelacije je „je standardizirana mjera snage odnosa dvije varijable. Može iznositi bilo koju vrijednost od -1 (dok se jedna varijabla mijenja, druga se mijenja u suprotnom smjeru za isti iznos), preko 0 (dok se jedna varijabla mijenja, druga se uopće ne mijenja), do +1 (dok se jedna varijabla mijenja, ostale se mijenjaju u istom smjeru za isti iznos)“ (Field, 2009: 791).

Analiza vidljiva u Tablici 6., ukazuje kako postoji statistički značajna pozitivna korelacija između povjerenja u policiju i *tradicije* ($r=0,133^{**}$) te *konformizma* ($r=0,138^{**}$), dok je između povjerenja u policiju i *poticaja* ($r=-0,125^*$), *postignuća* ($r=-0,063^*$), *nezavisnosti* ($r=-0,125^{**}$) i *dobrohotnosti* ($r=-0,088^{**}$) statistički značajna negativna korelacija.

Tablica 6. – Pearsonov koeficijent korelacije – 10 osnovnih tipova vrijednosti

Povjerenje u policiju	
Povjerenje u policiju	1
Poticaj	-0,125*
Hedonizam	-0,018
Postignuće	-0,063*
Tradicija	0,133**
Sigurnost	0,028
Konformizam	0,138**
Univerzalizam	-0,026
Nezavisnost	-0,125**
Dobrohotnost	-0,088**
Moć	-0,039

Kada govorimo o odnosu između povjerenja u policiju i pojedine specifične vrijednosti, korelacije se mogu vidjeti u Tablici 7. Stoga, vidljivo je kako statistički značajna pozitivna korelacija između povjerenja u policiju i vrijednosti *konformizam – pravila* ($r=0,179^{**}$) i *poniznosti* ($r=0,103^*$). Statistički značajna negativna korelacija postoji između povjerenja u policiju i vrijednosti *nezavisnost u mišljenju* ($r=-0,153^{**}$), *nezavisnost u djelovanju* ($r=-0,077^{**}$), *dobrohotnost-briga* ($r=-0,091^{**}$) te *dobrohotnost-pouzdanost* ($r=0,103^{**}$).

Tablica 7. Pearsonov koeficijent korelacije – specifične vrijednosti

Povjerenje u policiju	
Povjerenje u policiju	1
Nezavisnost u mišljenju	-0,153**
Nezavisnost u djelovanju	-0,077**
Moć – dominacija	-0,01
Moć – resursi	-0,061*
Sigurnost – osobna	0,005
Sigurnost – društvena	0,033
Konformizam – pravila	0,179**
Konformizam – interpersonalni	0,03
Univerzalizam – priroda	-0,034
Univerzalizam – briga	0,032
Univerzalizam – tolerancija	0,017
Dobrohotnost – briga	-0,091**
Dobrohotnost – pouzdanost	-0,063*
Poniznost	0,103**
Ugled	0,002

4.2. MULTIPLA REGRESIJA

Pri analizi rezultata u radu, korištena je također *multipla regresija*.

„Multipla regresija je proširena jednostavna regresija⁴ u kojoj se ishod predviđa linearnom kombinacijom dviju ili više varijabli predviđanja. Oblik modela je:

$$Y_i = (b_0 + b_1X_1 + b_2X_2 + \dots + b_n X_n) + \epsilon_i$$

u kojem je ishod označen kao Y, a svaki prediktor je označen kao X. Svaki prediktor ima koeficijent regresije b_i s njim povezan i b_0 je vrijednost ishoda kad su svi prediktori jednaki nuli“ (Field, 2009: 790).

4.2.1. Stepwise metoda

U analizi podataka pomoću multiple regresije, pokušalo se ustvrditi koje su varijable značajni prediktori zavisnoj varijabli *povjerenje u policiju*. Varijable koje su ispitane kao mogući prediktori su 19 specifičnih vrijednosti (*nezavisnost u mišljenju, nezavisnost u djelovanju, poticaj, hedonizam, postignuće, moć-dominacija, moć- resursi, osobna sigurnost, društvena sigurnost, tradicija, konformizam – pravila, interpersonalni konformizam, univerzalizam-priroda, briga, tolerancija, dobrohotnost – briga i pouzdanost, ugled i poniznost*). Metoda uvrštavanja koja je korištena u regresijskoj analizi se *stepwise* koja bira varijable koje će ući u model isključivo na temelju matematičkih kriterija za razliku od primjerice hijerarhijske metode koja za kriterij ima teorijski model (Field, 2009: 212). Iako se uobičajeno *stepwise* metoda ne preporuča ako postoji teorijski model ili prethodna istraživanja, u ovom radu se koristi budući da se testiraju specifične vrijednosti koje do sada nisu testirane u relaciji s povjerenjem u policiju. Postoje istraživanja 10 osnovnih vrijednosti u relaciji s povjerenjem u institucije, međutim stav je autorice kako se specifične vrijednosti može bitno razlikuju od 10 osnovnih vrijednosti zbog svoje diferencijacije. Nastavno, u redefiniranom obliku vrijednosti dodane su i nove - *poniznost* i *ugled* - koje do sada nisu bile uključene i gledaju se kao zasebna kategorija. *Stepwise* metoda odabrana je također zbog toga što se u radu ne istražuje generalno povjerenje u institucije, već specifično – *povjerenje u policiju*, što je također istraživački izvorno te

⁴ Jednostavna linearna regresija je linearni model u kojem se jedna varijabla (zavisna), predviđa iz druge varijable (prediktora). Jednadžba jednostavne linearne regresije glasi: $Y_i = (b_0 + b_1 x_1) + \epsilon_i$ (Field, 2009: 793).

možebitno donosi novi pogled u znanstvenom diskursu vezanom uz vrijednosti. U model je uvršteno svih 19 specifičnih vrijednosti⁵.

U Tablici 8., vidljive su varijable koje su dodane u model *stepwise* metodom. Matematički kriterij kojim su varijable uvrštene bio je sljedeći: u model su uvrštene sve varijable kojima je značajnost bila manja ili jednaka 0,05, dok su iz modela uklonjene sve varijable koje su imale značajnost veću ili jednaku 0,1. Prema zadanim kriterijima, zadržano je sedam varijabli-prediktora: *konformizam-pravila*, *nezavisnost u mišljenju*, *poniznost*, *tradicija*, *poticaj*, *hedonizam* te *nezavisnost u djelovanju*.

Tablica 8.– *Stepwise metoda*

Model	Umetnute metode	Metoda
1	Konformizam –pravila	
2	Nezavisnost u mišljenju	<i>Stepwise</i>
3	Poniznost	(Criteria:
4	Tradicija	Probability-of-F-to-enter
5	Poticaj	<=0,05,
6	Hedonizam	Probabilaty-of-F-to-remove
7	Nezavisnost u djelovanju	>=0,1)

4.2.2. Sažetak regresijskog modela i analiza varijance (ANOVA)

U Tablici 8. se nalazi sažetak regresijskog modela. Prema prikazanim podacima, vidljivo je kako postoje ukupno sedam modela gdje svaki model predstavlja jedan korak u ukupnom modelu, te svaki model dodaje jedan novi prediktor/varijablu, u ovom slučaju prema matematičkom kriteriju budući da je odabrana *stepwise* metoda. Dakle, model 1 predstavlja prvi korak u kojem je samo varijabla *konformizam – pravila* uvrštena kao prediktor u model, dok model 7 označava krajnji ishod gdje je u model uvršteno svih sedam varijabli koje mogu biti prediktori prema matematičkom kriteriju. Zavisna varijabla u ovom modelu je varijabla *povjerenje u policiju*

Nadalje, u Tablici 9. *Sažetak regresijskog modela*, vidljivo je nekoliko važnih podataka za multiplu regresiju. Kao prvo, vidljivo je koliko pojedini model tj. prediktori objašnjava

⁵ Gomilanje prediktora nije preporučljivo u multipli regresiji, te je u pravilu model bolji što je manje prediktora (Field, 2009: 213). Međutim što je veći uzorak, to je prihvatljivije uvrstiti veći broj prediktora što je slučaj u ovom radu.

varijabilnost u zavisnoj varijabli (R^2). Dakle, u prvom modelu, kada je uvrštena samo jedna varijabla – *konformizam-pravila* – objašnjeno je 3,3 % varijabilnosti u zavisnoj varijabli, u modelu 2 (varijable *konformizam-pravila* i *nezavisnost u mišljenju*) objašnjeno je 4,5% zavisne varijable, u modelu 3 (varijable *konformizam-pravila*, *nezavisnost u mišljenju* te *poniznost*) objašnjeno je 5,4% zavisne varijable, u modelu 4 (uz postojeće, dodana je varijabla *tradicija*) objašnjeno je 5,8%, u modelu 5 (uz postojeće, dodana je varijabla *poticaj*) objašnjeno je 6,2% varijable. Zatim, u modelu 6 (uz postojeće, dodana je varijabla *hedonizam*) objašnjeno je 6,6% varijable te u konačnici s uvrštavanjem posljednje varijable u model (*nezavisnost u djelovanju*) objašnjeno je 6,9% varijabilnosti zavisne varijable.

Također, u Tablici 9. *Model summary* može se vidjeti koliko je dobro dobiveni model generaliziran - Adjusted R^2 Square. Idealno, u konačnici Adjusted R^2 Square bi trebao biti ili što sličniji R^2 (Field, 2009: 235). U ovom slučaju, razlika je oko 5%⁶ što znači da postoji mogući odmak u populaciji s obzirom na uzorak od 5% što je mala razlika. Ipak valja imati na umu kako se ovdje radi o neprobabilističkom uzorku gdje *a priori* nije dobro generalizirati i poopćavati s uzorka na populaciju.

Zatim, iz navedene Tablice 9., vidljiva je također i promjena u značajnosti F kojom se gleda koliko je R^2 značajan. U ovom slučaju, u svih sedam koraka odnosno modela, očekivano značajnost je manja od 0,05, a u prva tri slučaja manja ili jednaka 0,001. Ovakav slučaj je očekivan budući da je značajnost bila jedan od matematičkih kriterija po kojem su varijable ulazile u model *stepwise*.

U prikazanoj analizi podataka, korištena je također i statistička metoda *Durbin-Watson* koja ukazuje na to je li pretpostavka neovisnih pogrešaka održiva. Rezultati *Durbin-Watson* testa trebaju biti što bliži broju 2 kako bi pretpostavka neovisnih pogrešaka bila održiva (Field, 2009: 236). Budući da je u rezultat *Durbin-Watsonovog* testa u ovom slučaju 1,818 može se reći da je pretpostavka neovisnih pogrešaka održiva.

⁶ (Adjusted R^2 Square)0,069- (R^2)0,064= 0,005

Tablica 9. – Sažetak regresijskog modela

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Change Statistics				Durbin - Watson	
					R Square Change	F Change	df1	df2		Sig. F Change
1	0,182 ^a	0,033	0,032	0,66895	0,033	43,771	1	1282	0,000	
2	0,212 ^b	0,045	0,044	0,66500	0,012	16,272	1	1281	0,000	
3	0,232 ^c	0,054	0,052	0,66217	0,009	11,985	1	1280	0,001	
4	0,240 ^d	0,058	0,055	0,66118	0,004	4,846	1	1279	0,028	
5	0,248 ^e	0,062	0,058	0,66003	0,004	5,437	1	1278	0,020	
6	0,257 ^f	0,066	0,061	0,65879	0,004	5,834	1	1277	0,016	
7	0,262 ^g	0,069	0,064	0,65804	0,003	3,893	1	1276	0,049	1,818

g. Prediktori: (Konstanta), Konformizam - Pravila, Nezavisnost u mišljenju, Poniznost, Tradicija, Poticaj, Hedonizam, Nezavisnost u djelovanju; h. Zavisna varijabla : povjerenje u policiju

Tablica 10. – ANOVA sažetak

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	19,588	1	19,588	43,771	0,000 ^b
	Residual	573,691	1282	0,447		
	Total	593,279	1283			
2	Regression	26,784	2	13,392	30,282	0,000 ^c
	Residual	566,495	1281	0,442		
	Total	593,279	1283			
3	Regression	32,039	3	10,680	24,357	0,000 ^d
	Residual	561,240	1280	0,438		
	Total	593,279	1283			
4	Regression	34,157	4	8,539	19,534	0,000 ^e
	Residual	559,121	1279	0,437		
	Total	593,279	1283			
5	Regression	36,526	5	7,305	16,769	0,000 ^f
	Residual	556,753	1278	0,436		
	Total	593,279	1283			
6	Regression	39,058	6	6,510	14,999	0,000 ^g
	Residual	554,221	1277	0,434		
	Total	593,279	1283			
7	Regression	40,744	7	5,821	13,442	0,000 ^h
	Residual	552,535	1276	0,433		
	Total	593,279	1283			

g. Prediktori: (Konstanta), Konformizam - Pravila, Nezavisnost u mišljenju, Poniznost, Tradicija, Poticaj, Hedonizam, Nezavisnost u djelovanju; h. Zavisna varijabla : povjerenje u policiju

Sljedeća analiza provedena u sklopu multiple regresije je analiza varijance (ANOVA). Kao i u slučaju R^2 , pomoću ANOVA-e možemo vidjeti koliko je regresijski model značajan (Field, 2009: 237). Prema podacima iz Tablice 10., može se vidjeti kako je model značajan u svih 7 slučajeva (sig.<0,001)

4.2.3. Izuzete varijable

U Tablici 11. mogu se vidjeti varijable koje su izuzete iz ovog regresijskog modela matematičkim kriterijem *stepwise* metode uvrštavanja varijabli u regresijski model. Prisjetimo se, prvotno je u model ukupno ušlo 19 varijabli – 19 specifičnih vrijednosti redefinirane teorije Shaloma Schwartz - *nezavisnost u mišljenju, nezavisnost u djelovanju, poticaj, hedonizam, postignuće, moć –dominacija, moć-resursi, sigurnost – osobna, sigurnost – društvena, tradicija, konformizam – pravila, interpersonalni konformizam, univerzalizam – priroda, tolerancija, briga, dobrohotnost – briga i pouzdanost te dvije zasebne vrijednosti ugled i poniznost.*

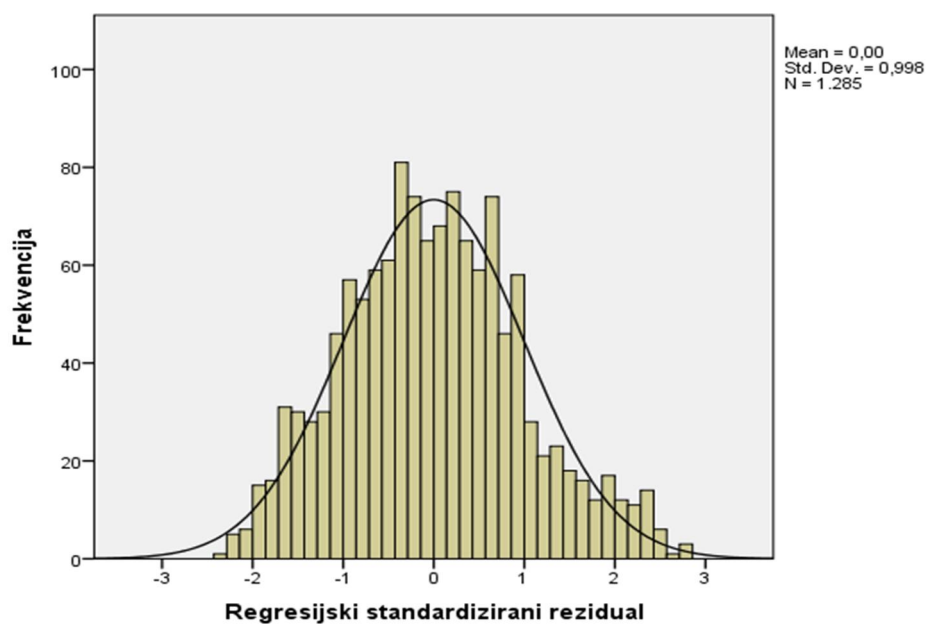
Tablica 11. – *Izuzete varijable*

Model		Beta In	t	Sig.	Partial Correlation	Collinearity Statistics		
						Toleranc e	VIF	Minim um Tolera nce
7	Postignuće	-0,048 ^h	-1,309	0,191	-0,037	0,542	1,845	0,404
	Moć – dominacija	-0,011 ^h	-0,367	0,714	-0,010	0,862	1,160	0,443
	Moć – resursi	-0,026 ^h	-0,867	0,386	-0,024	0,842	1,187	0,443
	Ugled	-0,039 ^h	-1,232	0,218	-0,034	0,712	1,405	0,441
	Osobna sigurnost	-0,055 ^h	-1,514	0,130	-0,042	0,551	1,814	0,421
	Društvena sigurnost	0,006 ^h	0,173	0,863	0,005	0,682	1,467	0,443
	Konformizam - interpersonalni	-0,039 ^h	-1,162	0,246	-0,033	0,659	1,517	0,443
	Univerzalizam – Priroda	-0,025 ^h	-0,805	0,421	-0,023	0,764	1,309	0,443
	Univerzalizam - briga	-0,038 ^h	-1,081	0,280	-0,030	0,578	1,731	0,433
	Univerzalizam – Tolerancija	0,031 ^h	0,906	0,365	0,025	0,615	1,626	0,429
	Dobrohotnost – briga	-0,067 ^h	-1,830	0,067	-0,051	0,548	1,826	0,429
	Dobrohotnost - pouzdanost	-0,063 ^h	-1,758	0,079	-0,049	0,570	1,755	0,421

g. Prediktori: (Konstanta), Konformizam - Pravila, Nezavisnost u mišljenju, Poniznost, Tradicija, Poticaj, Hedonizam, Nezavisnost u djelovanju; h. Zavisna varijabla : povjerenje u policiju

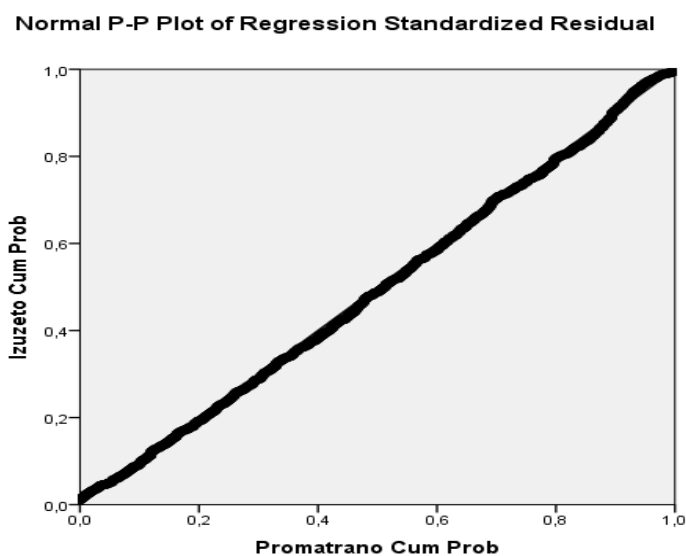
4.2.4. Preduvjet normalnosti

Važan preduvjet za provođenje multiple regresije je normalnost. Distribucija je normalna ako tvori zvonoliku krivulju. Prema Grafu 4. može se vidjeti da je krivulja zvonolika te da uvjet normalnosti zadovoljen.

Graf 4.– Normalnost distribucije

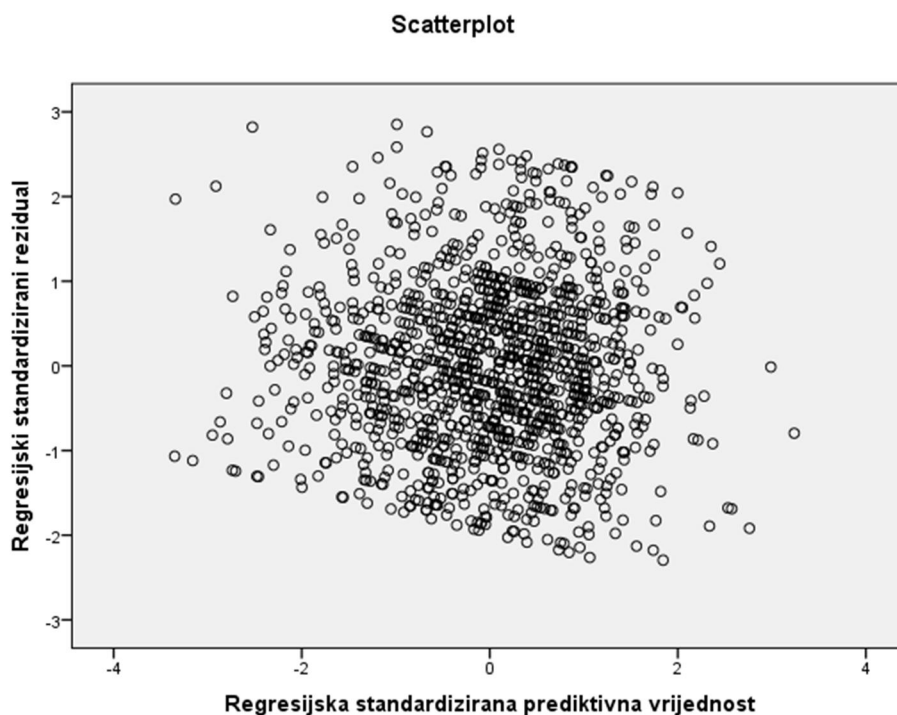
Osim zvonolika krivulja, na normalnost distribucije ukazuje i Graf 5., odnosno ravna linija koja pokriva sve podatke.

Graf 5.- Normal P-P Plot of Regression Standardized Residual

4.2.5. Preduvjet homogenosti

Uvjet homogenosti je zadovoljen ukoliko su podaci na Grafu 6. (*Scatterplot*) nasumično razbacani, odnosno tvore „oblak nasumično razbacanih podataka“ što je u ovom slučaju jest.

Graf 6.- ZRESID x ZPRED

4.3. Parametri regresijskog modela

Slijedi objašnjenje regresijskog modela prema parametrima. U Tablici 12. , prikazan je posljednji regresijski stadij, kada su u model uvrštene sve značajne varijable. Prema podacima iz Tablice 12., možemo konstruirati regresijsku jednadžbu prema već navedenoj formuli. Stupac 'B' označava vrijednosti koje se uvrštavaju u jednadžbu – u prvom redu nalazi se konstanta b_0 koja iznosi 2,122, nakon koje slijede vrijednosti za pojedini prediktor u jednadžbi. Podsjetimo se formule za regresijsku jednadžbu kod multiple regresije:

$$Y_i = (b_0 + b_1X_1 + b_2X_2 + \dots + b_n X_n) + \varepsilon_i$$

Kada uvrstimo podatke iz Tablice_, regresijska jednadžba glasi:

$$Y_i = 2,122 + 0,077X_1 - 0,134X_2 + 0,051X_3 + 0,035X_4 - 0,075X_5 + 0,044X_6 + 0,067X_7$$

Dobivenu regresijsku jednadžbu možemo protumačiti na slijedeći način: Ako se pojedina varijabla X_n poveća za jednu jedinicu mjere, Y_i će se u prosjeku povećati za b_n uz uvjet da ostale varijable ostanu nepromijenjene (*ceteris paribus*).

Odnosno, u ovom slučaju (Tablica 12.):

1. Ako se vrijednost *konformizam-pravila* poveća za jednu jedinicu mjere, *povjerenje u policiju* će se u prosjeku povećati za 0,077, uz uvjet da ostale varijable ostanu ne promijenjene.
2. Ako se vrijednost *nezavisnost u mišljenju* poveća za jednu jedinicu mjere, *povjerenje u policiju* će se u prosjeku smanjiti za 0,134, uz uvjet da ostale varijable ostanu ne promijenjene.
3. Ako se vrijednost *poniznost* poveća za jednu jedinicu mjere, *povjerenje u policiju* će se u prosjeku povećati za 0,051, uz uvjet da ostale varijable ostanu ne promijenjene.
4. Ako se vrijednost *tradicija* poveća za jednu jedinicu mjere, *povjerenje u policiju* će se u prosjeku povećati za 0,035, uz uvjet da ostale varijable ostanu ne promijenjene.
5. Ako se vrijednost *poticaj* poveća za jednu jedinicu mjere, *povjerenje u policiju* će se u prosjeku smanjiti za 0,075, uz uvjet da ostale varijable ostanu ne promijenjene.
6. Ako se vrijednost *hedonizam* poveća za jednu jedinicu mjere, *povjerenje u policiju* će se u prosjeku povećati za 0,044, uz uvjet da ostale varijable ostanu ne promijenjene.
7. Ako se vrijednost *nezavisnost u djelovanju* poveća za jednu jedinicu mjere, *povjerenje u policiju* će se u prosjeku povećati za 0,067, uz uvjet da ostale varijable ostanu ne promijenjene.

Tablica 12. – Parametri regresijskog modela

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients		t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B		Correlations			Collinearity Statistics	
	B	Std. Error	Beta	t			Lower Bound	Upper Bound	Zero-order	Partial	Partial	Tolerance	VIF
7 (Konstanta)	2,122	0,142		14,97	0,00	1,844	2,400						
Konformizam - pravila	0,077	0,017	0,144	4,58	0,00	0,044	0,110	0,18	0,13	0,12	0,739	1,36	
Nezavisnost u mišljenju	-0,134	0,033	-0,156	-4,01	0,00	-0,199	-0,068	-0,08	-0,11	-0,11	0,482	2,08	
Poniznost	0,051	0,018	0,085	2,818	,005	0,016	0,087	0,134	0,08	0,08	0,806	1,24	
Tradicija	0,035	0,014	0,077	2,467	0,01	0,007	0,063	0,149	0,07	0,07	0,746	1,34	
Poticaj	-0,075	0,022	-0,115	-3,412	0,00	-0,118	-0,032	-0,06	-0,1	-0,1	0,641	1,6	
Hedonizam	0,044	0,021	0,069	2,167	0,03	0,004	0,085	0,024	0,06	0,06	0,729	1,38	
Nezavisnost u djelovanju	0,067	0,034	0,080	1,973	0,05	0,00	0,134	-0,00	0,06	0,05	0,443	2,26	

g. Prediktori: (Konstanta), Konformizam - Pravila, Nezavisnost u mišljenju, Poniznost, Tradicija, Poticaj, Hedonizam, Nezavisnost u djelovanju; Zavisna varijabla : povjerenje u policiju

5. RASPRAVA

Rezultati istraživanja ukazuju kako su *konformizam-pravila*, *nezavisnost u mišljenju*, *poniznost*, *tradicija*, *poticaj*, *hedonizam* i *nezavisnost u djelovanju* značajni prediktori povjerenja u policiju kada govorimo o specifičnim vrijednostima. Kako bismo objasnili rezultate, objasnimo prvotno поближе specifične vrijednosti koje su se pokazale kao značajne u regresijskom modelu. U Tablici 13. nalaze se primjeri ponašanja osoba kojima su svojstvene navedene specifične vrijednosti.

Tablica 13. – *Opis ponašanja vezanih uz specifične vrijednosti (Schwartz, 2017: 32-34)*

Vrijednost	Primjer ponašanja
Konformizam-pravila	Plaćanje ulaznice za neki događaj iako se mogla „izvući“ bez plaćanja
Nezavisnost u mišljenju	Razvijanje vlastitog mišljenja o nekoj temi koja je bila u vijestima proučavajući ono što je napisano o tome
Poniznost	Uzdržavanje od spominjanja nečeg što je osoba učinila jer bi to izgledalo kao hvalisanje
Tradicija	Proslavljanje nacionalnih ili etničkih praznika
Poticaj	Traženje uzbudljivih aktivnosti koje bi razbile rutinu
Hedonizam	Prepuštanje kupovini stvari koje joj zapravo ne trebaju
Nezavisnost u djelovanju	Činjenje nečega na njezin način iako to nije odobreno

Konformizma-pravila, *poniznost*, *tradicija*, *hedonizam* te *nezavisnost u djelovanju* su prediktori s pozitivnim predznakom, odnosno ako se svaki od njih poveća za jednu jedinicu mjere, povjerenje u policiju će se također povećati za određenu brojčanu vrijednost, uz uvjet da brojčane vrijednosti ostalih varijabli ostanu nepromijenjene. Pritom, povjerenje u policiju najviše će se povećati ako je prediktor *konformizam-pravila*. Drugim riječima, ako se *konformizam-pravila* poveća za jednu jedinicu mjere, povjerenje u policiju povećat će se u prosjeku za 0,077. Pojednostavljeno rečeno, ako pojedini sudionik istraživanja na pvq-rr skali konformizam prema pravilima u prosjeku označi za jedan stupanj višim, njegov prosjek na skali povjerenja u policiju povećat će se za 0,077. Isto vrijedi i za ostale prediktore s pozitivnim predznakom, uz napomenu da svaki prediktor ima svoju vrijednost za koju će se povećati povjerenje u policiju. Nadalje, prema primjerima iz Tablice 13., osoba kojoj je svojstveno

ponašanje da „plati ulaznicu za neki događaj iako bi se mogla izvući bez plaćanja“ vjerojatno ima više povjerenje u policiju.

S druge strane, prediktori negativnim predznakom u regresijskoj jednadžbi ovog modela su *nezavisnost u mišljenju* te *poticaj*. Što znači, da ako se one pojedinačno povećaju za jednu jedinicu mjere, uz uvjet da sve ostale brojčane vrijednosti varijabli ostanu nepromijenjene, povjerenje u policiju će se smanjiti za određenu brojčanu vrijednost.

S obzirom da vrijednosti *konformizam-pravila* i *tradicija* spadaju u grupu vrijednosti *zadržavanje tradicionalnih odnosa* te da su prediktori s pozitivnim predznakom varijable *povjerenje u policiju*, a s druge strane vrijednosti *nezavisnost u mišljenju*, *hedonizam* i *poticaj* su dio grupe vrijednosti *otvorenost za promjene*, ovaj model dijelom potvrđuje ono što su pokazala dosadašnja istraživanja vrijednosti i povjerenja u institucije (Davide, Spini, i Devos, 2015; Devos, Spini, & Schwartz, 2002; Spini & Devos, 2012).

Međutim, vrijednosti *poniznost* i *nezavisnost u djelovanju* ne slažu se s dosadašnjim istraživanjima. Za varijablu *poniznost* objašnjenje može biti to što ona nije uvrštena u 10 osnovnih vrijednosti, nego zajedno s vrijednošću *ugled* čini za sebe posebnu grupu, ipak ona se nalazi u 19 specifičnih vrijednosti tako da je ovaj nalaz dragocjen u smislu redefinirane teorije vrijednosti S.H. Schwartza. Rezultat koji iznenađuje je taj da vrijednost *nezavisnost u djelovanju* tvori prediktor s pozitivnim predznakom u odnosu sa zavisnom varijablom *povjerenja u policiju*. Neobičnost ovakvoga rezultata leži u činjenici da ova vrijednost zajedno s već spomenutom specifičnom vrijednošću *nezavisnost u mišljenju* tvori osnovnu vrijednost *nezavisnost* koja pak spada grupu vrijednosti *otvorenost za promjene* koja bi prema literaturi, trebala biti prediktor s negativnom predznakom u odnosu s *povjerenjem u institucije*. Razlozi za takav rezultat mogu biti raznoliki. Prvo, moguće je da se specifične vrijednosti *nezavisnost u mišljenju* te *nezavisnost u djelovanju* razlikuju u mjerenju u državama jugoistočne Europe. Ukazuje se stoga potreba za dodatnim istraživanjima specifičnih vrijednosti u ovom dijelu Europe, budući da u drugim dijelovima, prema dosadašnjim istraživanjima, takvih iznenađenja u rezultatima nije bilo. Kao drugo, postoji mogućnost da je skala pouzdana i za dio jugoistočne Europe, ali da je iz određenog razloga *nezavisnost u mišljenju* prediktor s negativnim predznakom u odnosu s *povjerenjem u policiju*, dok je *nezavisnost u djelovanju* prediktor s pozitivnim predznakom te da na to može bitno utječe posebnost socio-kulturnog konteksta u ovom dijelu Europe. Kao treće, važno je naglasiti posebnost ovog istraživanja gdje je zavisna varijabla bilo specifično povjerenje u institucije, odnosno *povjerenje u policiju* te da je za

mjerenje povjerenja korištena druga, detaljnija, skala od one u dosadašnjim istraživanjima. Podsjetimo, u dosadašnjim istraživanjima vrijednosti i povjerenja u institucije korištena je skala koja ima tri stupnja povjerenja na kojoj sudionik istraživanja mora izraziti u kojoj mjeri od 1 do 3 ima povjerenje u pojedinu instituciju među kojima je u policija (Davide, Spini, i Devos, 2015; Devos, Spini, & Schwartz, 2002; Spini & Devos, 2012). Nadalje, u takvoj skali nalaze se sve institucije jedna za drugom što može bitno utječe na sudionikov stav na način da se može dogoditi da povjerenje u jednu instituciju ocjenjuje s obzirom na druge navedene institucije. U ovom istraživanju, s druge strane, mjereno je samo povjerenje u policiju, bez navoda drugih institucija, detaljnom skalom od 19 tvrdnji o kojima je pojedini sudionik istraživanja morao izraziti 1-potpuno neslaganje do 4- potpuno slaganje. Isto tako, skala povjerenja u policiju korištena u ovom istraživanju vrlo je diferencirana te mjeri različite aspekte povjerenja u policiju, od izgleda, ponašanja i poštenja policijskih službenika do njihove uspješnosti u suzbijanju kriminala i zaštite slabijih.

Različitost od dosadašnjih istraživanja vrijednosti i povjerenja u institucije jest i u tome što specifične vrijednosti *osobna* i *društvena sigurnost* nisu značajni prediktori u regresijskom modelu. Spomenute vrijednosti čine osnovnu vrijednost *sigurnost* koja spada u grupu vrijednosti *zadržavanje tradicionalnih odnosa* koje su se u dosadašnjim istraživanjima pokazale kao značajan prediktor *povjerenja u institucije*.

Iako je istraživanje pokazalo da pojedine vrijednosti mogu biti prediktor *povjerenja u policiju* one u konačnici objašnjavaju tek 6.9% zavisne varijable ($R^2=0,069$) što znači kako postoje druge varijable koje bi mogle predvidjeti ostalih 93,1 % objašnjenja varijable *povjerenje u policiju*. Prema dosadašnjim istraživanjima, čimbenici koji bi mogli utjecati na *povjerenje u policiju* su legitimacija i učinkovitost policije (Boda, 2012) kao i povjerenje u pravdu zakonskih autoriteta (Hough, Jackson i Bradford, 2013) te povjerenje u pravni sustav (Tyler, 1950). Zatim, utjecaj mogu imati i aktualni događaji u pojedinom društvu, primjerice nakon terorističkih napada povjerenje u policiju može porasti ili se smanjiti (Egge, Strype i Thomassen, 2012). Istraživanja su također pokazala kako utjecaja na povjerenje u policiju mogu imati i socijalne veze u smislu da će društvo gdje su te veze jače u smislu socijalne kohezije, imati veće povjerenje u policiju (Uslaner, 2004) kao što je slučaj i s percepcijom građana o kolektivnoj efikasnosti (Nix, Wolfe, Rojek i Kaminski, 2014) . Isto tako, prema istraživanju na uzorku građana Kine i Taivana, na povjerenje u policiju može utjecati stupanj tradicionalnosti pojedinog društva u smislu da će tradicionalnija društva imati veće povjerenje. Osim toga, spomenuto istraživanje je pokazalo kako utjecaj na povjerenje u policiju proizlazi

iz zadovoljstva građana makroekonomskom situacijom i radom vladajućih (Wu, Poteyeva i Sun, 2012). Nadalje, Mason, Hillenbrand i Money (2014) konstatiraju kako oni građani koji su više informirani i imaju više znanja o policiji iskazuju veće povjerenje. Stoga, važno je da rad policije te policija kao institucija bude što transparentnija. U konačnici, policija povjerenje građana može steći pravednošću i odgovorom na kriminal (Van Craen i Skogan, 2015).

Građani koji imaju povjerenje u policiju bit će spremniji na suradnju, primjerice kod prijavljivanja kaznenih djela što je prvi korak u njihovu otkrivanju a potpom i rješavanju (Avdija i Giever, 2010; Levitt, 1998; Skogan, 1984; Tolsma, Blaauw i Te Grotenhuis, 2012).

Ograničenja istraživanja

Ograničenje ovoga istraživanja svakako je neprobabilistički uzorak na kojem u pravilu ne bi trebalo provoditi metodu regresije tako da se rezultati u ovom slučaju ne mogu poopćiti s uzorka na populaciju. Nadalje ograničenje također može biti u korištenju pseudointervalnih skala u regresijskom modelu, odnosno tretiranje ordinalnih skala kao intervalnih. Posljednjem ograničenju u prilog idu normalnosti distribucija za pojedinu varijablu. Ograničenja se mogu ukloniti daljnjim istraživanjima ove tematike na reprezentativnom uzorku.

6. ZAKLJUČAK

Vrijednosni sustav važan je čimbenik svakoga društva te se on s obzirom na pojedine faktore razlikuje u pojedinim socio-kulturnim prostorima. Redefinirana skala Schaloma H. Schwartza PVQ-RR upitnik o vrijednostima najčešće je korišten mjerni instrument kada govorimo o međunarodnim istraživanjima. Najnovija redefinirana teorija vrijednosti, osnovnih 10 tipova (: moć, postignuće, hedonizam, poticaj, nezavisnost, univerzalizam, dobrohotnost, tradicija, konformizam i sigurnost) dijeli na 19 specifičnih tipova vrijednosti (*nezavisnost u mišljenju, nezavisnost u djelovanju, poticaj, hedonizam, postignuće, moć –dominacija, moć-resursi, sigurnost – osobna, sigurnost – društvena, tradicija, konformizam – pravila, interpersonalni konformizam, univerzalizam – priroda, tolerancija, briga, dobrohotnost – briga i pouzdanost te dvije zasebne vrijednosti ugled i poniznost*). U ovome radu nastojalo se odgovoriti na istraživačko pitanje o tome koje vrijednosti mogu utjecati na nečije povjerenje u policiju. Rezultati istraživanja prikazani u radu djelomično su očekivani, djelomično iznenađujući. Ono što je očekivano s obzirom na dosadašnja istraživanja su značajni prediktori skupa vrijednosti *otvorenost za promjene te zadržavanje tradicionalnih odnosa*. Rezultati su pokazali djelomično

poklapanje s literaturom (iako prvotni cilj nije bio potvrditi dosadašnja istraživanja zbog posebnosti mjernih instrumenata). Stoga, kao značajni prediktori pokazali su se *konformizam-pravila, tradicija, poticaj, hedonizam, poniznost, nezavisnost u mišljenju* te *nezavisnost u djelovanju*. Ono što iznenađuje i ujedno otvara potrebu za budućim istraživanjima je to da jedan dio varijable osnovnog tipa vrijednosti *nezavisnost* u regresijski model ulazi kao prediktor s pozitivnim predznakom dok drugi ulazi kao prediktor s negativnim predznakom u odnosu s *povjerenjem u policiju*. Ovakav nalaz upućuje na dodatna istraživanja kao i za kreiranjem diferencirane skale povjerenja u institucije . U konačnici povjerenje u policiju složen je koncept koji svakako zahtijeva više istraživačkih napora, posebice u jugoistočnoj Europi u kojoj istraživanja nedostaje, a koja je u mnogočemu posebna s obzirom na svoj geografski i socio-kulturni kontekst.

7. POPIS LITERATURE

1. Abercrombie, N., Hill, S., & Turner, B. S. (2008). *Rječnik sociologije*. Zagreb: Jesenski i Turk.
2. Avdija, A. S., & Giever, D. M. (2010). The influence of citizen interaction with the police behavior: its manifestations among university students. *Kriminologija i socijalna integracija* 18:2, str. 45-61.
3. Baloban, S., & Rimac, I. (1999). Povjerenje u institucije u Hrvatskoj. *Bogoslovna smotra* 68:4, str. 663-672.
4. Barton, H., & Beyon, M. J. (2015). Do the Citizens of Europe Trust Their Police? *International Journal of Emergency Services* 4:1, str. 1-21.
5. Boda, Z. (2012). Trust, legitimacy and the effectiveness of public institutions. *ECPR Joint Session of Workshops, Antwerp, April 10-15 2012*.
6. Borovec, K. (2013). Strategija policija u zajednici i njezin utjecaj na strah od kriminala, percepciju kriminaliteta i javnog nereda u Hrvatskoj. *Doktorski rad*.
7. Boudon, R. (2001). *The Origin of Values*. New Jersey: Transaction Publishers.
8. Bradford, B., Stanko, E., & Jackson, J. (2009). Using Research to Inform Policy: The Role of Public Attitude Surveys in Understanding Public Confidence and Police Contact. *Policing* 3:2, str. 139-148.
9. Buljubašić Kuzmanović, V., & Simel, S. (2010). Odnos univerzalnih i ponašajnih vrijednosti mladih. *Školski vjesnik: časopis za pedagošku teoriju i praksu* 59:3.
10. Burić, I. (2017). Teorijske refleksije o mogućim uzrocima inertnosti egalitarnog sindroma. *Revija za sociologiju*, 47:3, str. 335-359.
11. Burić, I., & Štulhofer, A. (2016). In search of the egalitarian syndrome: cultural inertia in Croatia. *Financial theory and practice*, 40:4, str. 361-382.
12. Cajner Mraović, I., & Pavlović, V. (2019). Učenje zalaganjem u zajednici: iskustva i interesi studenata u Hrvatskoj. *Zbornik Sveučilišta Libertas*, str. U postupku objave.
13. Coser, L. A. (1956). The Functions of Social Conflict. *The Free Press, Glenoce*, str. 151-156.
14. Črpić, G., & Strika, M. (2004). Nacrt za istraživanje solidarnosti u Hrvatskoj. *Bogoslovna smotra*, 74:2, str. 477-491.
15. Črpić, G. (2011). Mogućnosti i poteškoće modernizacije hrvatskog društva u perspektivi Mardešića, Rogića i Županova. *Nova prisutnost: časopis za intelektualna i duhovna pitanja*, 9:2, str. 375-389.
16. Davide, M., Spini, D., & Devos, T. (2015). Trust in institutions and human values in the European context: A comparison between the World Value Survey and the European Social Survey. *Psicologia Sociale*, str. 209-222.
17. Davis, K., & Moore, W. E. (1961). Neki principi stratifikacije. U *Sociology. The Progress of a Decade*. New York: Prentice Hall Inc.
18. Dević, I., Majetić, F., & Krnić, R. (2015). Vrijednosne preferencije hrvatskih građana kao odrednice materijalizma. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 24:4, str. 555-576.

19. Devos, T., Spini, D., & Schwartz, S. H. (2002). Conflict Among Human Values and Trust in Institutions. *British Journal of Social Psychology*, 41, str. 481-494.
20. Dolenc, D. (2014). Preispitivanje "egalitarnog sindroma" Josipa Županova. *Politička misao: časopis za politologiju*, 51:4, str. 41-64.
21. Dolenc, D., & Širinić, D. (2018). Još uvijek teorijska fantazija: egalitarni sindrom Josipa Županova. *Politička misao: časopis za politologiju*, 55:3, str. 7-42.
22. Đurić, M. (1964). *Sociologija Maksa Vebera*. Zagreb: Matica hrvatska.
23. Egge, M., Strype, J., & Thomassen, G. (2012). Trust in police after July 22nd. *FP7 Research project for new European Crimes and trust-based policy*.
24. Ferić, I. (2005). Univerzalnost sadržaja i strukture vrijednosti: podaci iz Hrvatske. *Društvena istraživanja : časopis za opća društvena pitanja* 16:1-2, str. 3-26.
25. Ferić, I. (2007). Univerzalnost sadržaja i strukture vrijednosti: podaci iz Hrvatske. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja* 16:1-2, str. 3-26.
26. Ferić, I., & Kamenov, Ž. (2007). Vrijednosti kao prediktori stavova i ponašanja: postoji li utjecaj redosljeda mjerenja? *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja* 16:1-2, str. 51-71.
27. Field, A. (2009). *Discovering Statistics Using SPSS*. London: SAGE Publication.
28. Geiger Zeman, M., & Zeman, Z. (2010). *Uvod u sociologiju (održivih) zajednica*. Zagreb: Zagreb : Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.
29. Haramija, P. (2017). Prisutnost i posljedice svjetonazorskog nasljeđa komunizma. *Bogoslovna smotra*, 87:4, str. 863-883.
30. Heath, A. (2007). George Homans. U J. Scott, *Fifty Key Sociologists* (str. 40-144). New York: Routledge.
31. Hohl, M., Bradford, B., & Stanko, E. A. (2010). Influencing Trust and Confidence in London Metropolitan Police. *British Journal of Criminology* 50:3, str. 491-513.
32. Homans, G. C. (1950). *The Human Group*. Ne York: Harcourt Brace Inc.
33. Hough, M., Jackson, J., & Bradford, B. (2013). Trust in justice and the legitimacy of legal authorities: topline findings from a comparative European study. U S. Body-Gendrot, R. Levy, M. Hough, S. Snacken, & K. Kerezsi, *Trust in justice and the legitimacy of legal authorities: Topline findings from a European comparative study*. The Routledge Handbook of European Criminology.
34. Jackson, J., Bradford, B., Hough, M., Kuha, J., Stares, S., Widdop, S., . . . Galev, T. (2011). Developing European indicators of trust in justice. *European Journal of Criminology* 8:4, str. 267-285.
35. Kalanj, R. (2016). Potraga za vrijednostima i tzv. relativizam vrijednosti. U D. Sekulić, *Vrijednosti u hrvatskom društvu* (str. 3-26). Zagreb: Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo.
36. Kaliterna Lipovčan, L., & Brajša Žganec, A. (2017). Kvaliteta življenja, sreća i životno zadovoljstvo u Hrvatskoj i zemljama EU, te usporedbe sjeverozapadne i ostalih dijelova Hrvatske. *Radovi zavoda za znanstveni rad HAZU Varaždin* 28, str. 139-153.
37. Katunarić, V. (2011). Od egalitarnog sindroma do izvrsnosti: O načinima legitimiranja društvenih nejednakosti. *Politička misao: časopis za politologiju*, 48:3, str. 11-34.
38. Kuvačić, I. (1990). *Funkcionalizam u sociologiji*. Zagreb: Naprijed.

39. Lalić, D. (2005). Osobit doprinos Josipa Županova kao istraživača suvremenoga hrvatskog društva. *Revija za sociologiju*, 36:3-4, str. 141-148.
40. Levitt, S. D. (1998). The Relationship Between Crime Reporting and Police: Implications for the Use of Uniform Crime Reports. *Journal of Quantitative Criminology*, str. 61-81.
41. Lockwood, D. (1956). Some Remarks on The Social System . *British Journal of Sociology*, str. 134-143.
42. Lozina, D. (1996). Durkheimova teorija solidarnosti i njezina kritika. *Politička misao vol.32*, str. 207-220.
43. Lukić, R. D. (1987). *Formalizam u sociologiji*. Zagreb: Naprijed.
44. Mason, D., Hillenbrand, C., & Money, K. (2014). Are Informed Citizens More Trusting? Transparency of Performance Data and Trust Towards a British Police Force. *Journal of Business Ethics*, str. 321-341.
45. Matić, D. (1990). Vrijednosti kao predmet sociološke znanosti. *Revija za sociologiju* 21:3, str. 517-525.
46. Matić, D. (2000). Demokracija, povjerenje i socijalna pravda. *Revija za sociologiju* 31:3-4, str. 183-195.
47. Merton, R. K. (1968). *Social Theory and Social Structure*. London: The Free Press of Glencoe.
48. Miller, L. S., & Hess, K. M. (1998). *The Police in the Community-Strategies for the 21st Century*. Wadsworth: Belmont.
49. Nix, J., Wolfe, S. E., Rojek, J., & Kaminski, R. J. (2014). Trust in the Police: The Influence of Procedural Justice and Perceived Collective Efficacy. *Crime & Delinquency*, str. 1-31.
50. Nisbet, R. A. (2007). *Sociološka tradicija*. Zagreb: Golden marketing.
51. Parsons, T. (1966). *Societies - Evolutionary and Comparative Perspectives*. New Jersey: PRENTICE-HALL.
52. Pavičić Vukičević, J. (2018). *Kurikulomsko oblikovanje europskih vrijednosti u obaveznom obrazovanju* . Zagreb: Doktorski rad. Filozofski fakultet u Zagrebu.
53. Pavlović, T., Benaković, T., Prpa, M., & Wertag, A. (2017). Povezanost glazbenih preferencija s osobnim vrijednostima te crtama ličnosti. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 26:3, str. 405-427.
54. Pavlović, V., & Cajner Mraović, I. (2019). Willingness to report corruption in relation to willingness to report other forms of victimization among students in South Eastern European Countries. *Proceedings from 10th International Scientific Conference - The Great Powers Influence on the Security of Small States*, str. 75-93.
55. Pavlović, V., & Vinogradac, M. (2019). *Koliko nam je važna sigurnost u društvu rizika? Osobna i društvena sigurnost kao vrijednost u Jugoistočnoj Europi*. Rektorova nagrada Sveučilišta u Zagrebu.
56. Pavlović, V., & Vinogradac, M. (2019). Učestalost i razlozi žrtava za neprijavlivanje kaznenih djela protiv imovine. *6th Zagreb Police College Research Days 2019 - Keeping Pace with Security Challenges - Where Do We Stand?*, str. Zagreb. 5. travnja 2019.
57. Pavlović, V., Pavičić Vukičević, J., & Cajner Mraović, I. (2019). The importance of social and personal power as a social values: students' perceptions in Southeast Europe. *Interdisciplinary Description of Complex Systems: INDECS*, str. U postupku recenzije.

58. Rajh, E., Budak, J., & Žokalj, M. (2016). Osobne vrijednosti korisnika interneta: klaster analiza. *Radni materijali EIZ-a 6*, str. 5-27.
59. Rimac, I. (2016). Vrijednosti u hrvatskom društvu i mogućnost političkoga konsenzusa. U D. Sekulić, *Vrijednosti u hrvatskom društvu* (str. 109-136). Zagreb: Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo.
60. Rimac, I. (2016). Vrijednosti u hrvatskom društvu i mogućnosti političkoga konsenzusa. U D. Sekulić, *Vrijednosti u hrvatskom društvu* (str. 109-136). Zagreb: Cenatr za demokraciju i pravo Miko Tripalo.
61. Rimac, I., Burić, I., & Štulhofer, A. (2017). Višerazinsko modeliranje egalitarnog sindroma i validacija kratke skale SEMA-5. *Politička misao: časopis za politologiju*, 54:3, str. 64-79.
62. Ritzer, G. (1997). *Suvremena sociologijska teorija*. Zagreb: Globus.
63. Roberg, R., Novak, K., Cordner, G., & Smith, B. (2009). *Police & Society. Sixth edition*. New York: Oxford University Press.
64. Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. *Advances in Experimental Social Psychology* 25, str. 1-65.
65. Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theory and empirical tests in 20 countries. In M. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol. 25) (pp. 1-65). New York: Academic Press.
66. Schwartz, S.H. (1996). Value priorities and behavior: Applying a theory of integrated value systems. In C. Seligman, J.M. Olson, & M.P. Zanna (Eds.), *The Psychology of Values: The Ontario Symposium*, Vol. 8 (pp.1-24). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
67. Schwartz, S.H., Verkasalo, M., Antonovsky, A., & Sagiv, L. (1997). Value priorities and social desirability: Much substance, some style. *British Journal of Social Psychology*, 36, 3-18.
68. Schwartz, S. H. (2001). Extending the Cross-Cultural Validity of the Theory of Basic Human Values with a Different Method of Measurement. *Journal of Cross-Cultural Psychology* 32, str. 519-542.
69. Schwartz, S. H. (2003). A Proposal for Measuring Value Orientations across Nations. Chapter 7 in the Questionnaire Development Package of the European Social Survey. Website: www.Europeansocialsurvey.org.
70. Schwartz, S. H. (2006). Les valeurs de base de la personne: Théorie, mesures et applications [Basic human values: Theory, measurement, and applications]. *Revue Française de Sociologie*, 47, 249-288.
71. Schwartz, S. H., & Butenko, T. (2014). Values and behavior: Validating the refined value theory in Russia. *European Journal of Social Psychology*, 44, 719-813.) DOI: 10.1002/ejsp.2053
72. Schwartz, S. H., Cieciuch, J., Vecchione, M., Torres, C., Dirilem-Gumus, O., & Butenko, T. (in press, 2016). Value tradeoffs and behavior in four countries: Validating 19 refined values. *European Journal of Social Psychology*
73. Schwartz, S. H. (2016). *Coding and analyzing PVQ-RR data (instructions for the revised Portrait Values Questionnaire)*.
74. Schwartz, S. H., & Cieciuch, J. (2016). Values. U D. Bartram, F. Cheung, K. Geisinger, J. Hattie, D. Illiescu, & F. Leong, *International Test Commission Handbook of Testing and Assessment* (str. 106-119). Oxford University Press.
75. Schwartz, S. H. (2017). The refined theory of basic values. In S. Roccas & L. Sagiv (Eds.), *Values and behavior: Taking a cross-cultural perspective*, Springer.
76. Schwartz, S.H., Cieciuch, J., Vecchione, M., Davidov, E., Fischer, R., Beierlein, C., Ramos, A., Verkasalo, M., Lönnqvist, J.-E., Demirutku, K., Dirilen-Gumus, O., & Konty, M. (2012).

Refining the theory of basic individual values. *Journal of Personality and Social Psychology*, 103, 663-688.

77. Scott, J. (2007). *Fifty Key Sociologists*. New York: Routledge.
78. Sekulić, D. (1984). Kvantitativni aspekti kvalitativne metodologije - tipologije u društvenim znanostima. *Revija za sociologiju* 14:3-4, str. 249-258.
79. Sekulić, D., & Šporer, Ž. (1997). Podrška režimu u Hrvatskoj - Determinante podrške režimima u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti. *Revija za sociologiju*, 28:1-2, str. 35-61.
80. Shils, E. (1961). Centre and Periphery. U *The Logic of Personal Knowledge: Essays presented to Michael Polanyi*. London: Routledge & Kegan Paul.
81. Skogan, W. G. (1984). Reporting Crimes to the Police: The Status of World Research. *Journal of research in crime and delinquency* 21:2, str. 113-137.
82. Spehnyak, M., Žilić Fišer, S., & Labaš, D. (2018). Prikaz sustava vrijednosti hrvatskih nogometnih trenera. *Crkva u svijetu*: 53:3, str. 539-556.
83. Spini, D., & Devos, T. (2012). Human Values and Trust in Institutions across Countries: A Multilevel Test of Schwartz's Hypothesis of Structural Equivalence. *Survey Research Methods*, 6:1, str. 49-60.
84. Sztompka, P. (1986). *Robert K. Merton. An intellectual profile*. London: Macmillan.
85. Šajković, A. (1989). Tradicionalizam u šumarstvu. *Revija za sociologiju*, 20:3-4, str. 451-459.
86. Šonje, V. (2016). Egalitarni sindrom: ekonomska perspektiva. *Politička misao: časopis za politologiju*, 53:1, str. 153-163.
87. Štulhofer, A., & Burić, I. (2015). Je li egalitarni sindrom samo teorijska fantazija? Empirijski hommage Josipu Županovu. *Politička misao: časopis za politologiju*, 52:3, str. 7-31.
88. Tolsma, J., Blaauw, J., & Te Grotenhuis, M. (2012). When do people report crime to the police? Results of factorial survey design in the Netherlands. *Journal of Experimental Criminology*, str. 117-134.
89. Tyler, T. R. (1950). *Trust and Law - Abidingness: A Proactive Model of Social Regulation*. WORKING PAPER No 16.
90. Uslaner, E. M. (2004). Trust and Social Bonds: Faith in Others and Policy Outcomes Reconsidered. *Political Research Quarterly* 57:3, str. 501-507.
91. Van Craen, M., & Skogan, W. G. (2015). Trust in the Belgian police: The importance of responsiveness. *European Journal of Criminology* 12:2, str. 129-150.
92. Vehovar, V., Lozar Manfreda, K., & Callegaro, M. (2015). *Web survey Methodology*. London and Ljubljana: SAGE Publications Ltd.
93. Vuković, V., Štulhofer, A., & Burić, I. (2017). Je li Županov imao pravo? Testiranje podrijetla i perzistencije egalitarnoga sindroma. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 26:2, str. 207-225.
94. Wu, Y., Poteyeva, M., & Sun, I. Y. (2012). Trust in police: A comparison of China and Taiwan. *International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice* 36:3, str. 189-210.
95. Županov, J. (1977). Socijalizam i tradicionalizam. *Politička misao : časopis za politologiju*, 14:1, str. 3-12.
96. Županov, J. (1982). Struktura moći u općini u drugom delegatskom mandatu. *Politička misao: časopis za politologiju*, 19:3, str. 173-186.

97. Županov, J. (1985). Sociologija na raskšću. *Revija za sociologiju*, 15:1-2, str. 53-65.
98. Županov, J. (1989). Samoupravni socijalizam: konac jedne utopije. *Politička misao: časopis za politologiju*, 26:4, str. 21-36.
100. Županov, J. (1992b). Sociologija i management. *Revija za sociologiju*, 23:1-2, str. 1-4.
101. Županov, J. (1993). Dominantne vrijednosti hrvatskog društva. *Erasmus 2*, str. 2-6.
102. Županov, J. (1996). Društveno naslijeđe komunizma. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 5:2, str. 425-455.
103. Županov, J. (1996). Socijalna pravda i ostvarivanje prava - saga o hrvatskim umirovljenicima. *Revija za socijalnu politiku*, 3:3, str. 285-297.
104. Županov, J. (2001). Tradicionalno društvo i njegova (sub)kultura: Šolta - idealna jedinica: pristup istraživanju tradicionalnog otočnog društva. *Sociologija i prostor: časopis za istraživanje prostornoga i sociokulturnog razvoja*, 39:1-4, str. 169-188.
105. Županov, J. (2011). Hrvatsko društvo danas - kontinuitet i promjena. *Politička misao: časopis za politologiju*, 48:3, str. 145-163.
106. Županov, J., & Šporer, Ž. (1984). Profesija sociolog. *Revija za sociologiju*, 14: 1-2, str. 11-46.

Internetski izvori:

107. Agencija za statistiku BiH:
http://www.bhas.ba/saopstenja/2018/EDU_05_2017_Y2_0_BS.pdf preuzeto 10. Svibnja 2019.
108. Državni zavod za statistiku:
https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/08-01-07_01_2018.htm preuzeto 10. Svibnja 2019.
109. Hungarian Central statistical office:
http://www.ksh.hu/docs/eng/xstadat/xstadat_annual/i_wdsi001c.html visited on_ preuzeto 10. Svibnja 2019.
110. Republički zavod za statistiku:
<http://www.stat.gov.rs/sr-latn/vesti/20180629-upisani-studenti-u-%C5%A1kolskoj-201718-godini/?s=1104> preuzeto 10. Svibnja 2019.
111. State Statistical Office:
http://www.stat.gov.mk/OblastOpsto_en.aspx?id=5 preuzeto 10. svibnja, 2019
112. Statistični urad:
<https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/7398> preuzeto 10. Preuzeto 10. svibnja, 2019
113. Uprava za statistiku Crna Gora:
<http://www.monstat.org/userfiles/file/Obrazovanje/2017%2018/visoko/1%20%20Upisani%20stuenti%20%20-%20osnovne%20studije.%20%20prema%20polu%20i%20godinama%20studija.xls> preuzeto 10. svibnja, 2019
114. Pilarov barometar
<http://barometar.pilar.hr/rezultati-2016/povjerenje-u-institucije.html> , preuzeto 1.kolovoza 2019